

De Saambinder

KERKELIJK WEEKBLAD DER GEREFORMEERDE GEMEENTEN

Meditatie

De koperen slang

En de HEERE zeide tot Mozes: "Maak u een vurige slang, en stel ze op een stang; en het zal geschieden, dat al wie gebeten is, als hij haar aanziet, zo zal hij leven."

Numeri 21:8

Ontzettend. Na bijna veertig jaren omzwerven geeft het in de woestijn geboren geslacht van de kinderen Israëls er blijk van, niet anders te zijn dan hun vaders. De ziel van het volk werd verdrietig op deze weg, zo lezen we. En dat betekent: kortaf, boos, opstandig, gemelijk! De vuisten gaan omhoog. En de kern van deze zonde kunnen we samenvatten in drie onderdelen:

1) Opstand tegen Gods voorzienig bestel.
2) Verwerpen van het manna, en het verachten van hun Leidsman, Die zoals we lezen in Exodus 23 vers 21 niemand minder dan Christus Zelf is!
3) Grove ondankbaarheid: "Want hier is geen brood, ook geen water, en onze ziel walgt over dit zeer lichte brood!" En dan zendt de HEERE vurige slangen onder het volk, die hen bijten en er sterft veel volks van Israël. Ziet u het gebeuren? Overal stervende mensen! Geweldige koorts, dorst, geen geneesmiddel dat baat, sterven, de dood voor ogen! Eigen schuld, welverdiend! Jong en oud! Dat slangenvergif, daar helpt geen middel tegen. Dat wordt sterven. Lezer, hebben we door ontdekkende genade in dit opstandige, om eigen schuld stervende volk ons beeld reeds leren zien? Goed geschapen! In opstand gekomen tegen onze Schepster, in 't paradijs. Verleid en gebeten door de oude slang, welke is satanas. En nu zelf vervuld met het gif der

zonde. En de dood, de eeuwige dood voor ogen. Ontzettend is onze staat voor God. Ontzettender nog als we het niet inzien en wel dodelijk gebeten zijn, maar ondertussen doorleven of we hier altijd zullen zijn. We kunnen niet genoeg smeken om ontdekkend licht!

Evenwel ontdekking is geen grond. En schuldbelijdenis, hoe groot het wonder ook is, als we wezenlijk door God voor God in de schuld komen, is geen verzoening! Het volk vlucht met een schuldbelijdenis tot Mozes. Ze krijgen een middelaar nodig, die voor hen bidt! Lezer, hebben wij die gang ook reeds leren maken? "Ik heb tegen U, o HEERE, zwaar en menigmaal misdreven."

En wat een wonder! Dat de HEERE nog antwoordt! En bij Hem vandaan voor een middel gaat zorgen! Mozes moet een koperen slang gaan maken. Een slang! Geen lam dit keer, of een leeuw, of een bok! Een vurige, koperen slang. En de Grote Leraar ter gerechtigheid in Johannes 3 betreft dit op Zichzelf. O, hoe diep heeft Christus Zich willen vernederen, daar Hij in de gelijkenis des zondigen vleses naar deze vervloekte aardse woestijn kwam, en dat gewillig, zo onnoemlijk gewillig, als de Gezondene des Vaders. In Wiens dierbaar Bloed al het slangen gif der zonde onherroepelijk z'n dodende kracht verliest.

Maar let wel, lezer. Hoe noodzakelijk

de ontdekking aan de zonde ook is. Hoe onmisbaar de belijdenis schuld ook is, en hoe groot het wonder van een geschonken Middelaar Gods en der mensen ook is, de belangrijke vraag is echter: "Hoe krijg ik daar nu deel aan? Streed en leed Hij voor mij?" Of is dat voor u geen vraag? Omdat u nooit aan uw dodelijke kwaal werd ontdekt? Of misschien omdat u rust kunt vinden in uw gemis. Of wellicht dat u concludeert op een vermeende toe-eigening van de beloften van het genadeverbond: Hij kwam voor mij! De Allerhoogste beware ons toch voor zelfbedrog. Maar Hij schenke ons uit genade te leren wie Hij is, die verhoogde Middelaar. Vernederd, maar ook verhoogd aan het vloekhout. Tussen hemel en aarde. Om de schuld te betalen voor Zijn Kerk. Immers, Mozes moest de slang niet alleen maken, maar ook op een stang stellen en verhogen. Zo hoog mogelijk! Alzo hebben Gods knechten Hem te verhogen in de prediking. Hem uit te stallen in al Zijn Middelaarsgraveerselen! Maar het allervoornaamste is: Hebben we ooit door genade op Hem mogen zien? Is Hij ons ooit van de hemel geopenbaard? Ontvingen we niet alleen een blik in onze diepe verlorenheid,

Inhoud

Meditatie:	
De koperen slang	1
Bijbelstudies:	
De vader der gelovigen in de diepte van de zonde	2
De schaduwen vooruit (7)	3
Een boek over het aanbod (3)	4
Sterk in een Ander (2)	6
Boekennieuws	8
Kerknieuws	11
Berichten	13
Preekbeurten	13

DE SAAMBINDER
Kerkelijk weekblad
der Gereformeerde Gemeenten.

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Hoofdredacteur: ds. A. Moerkerken.

Bijdragen van medewerkers en boeken ter recensie aan:

ds. A. Moerkerken,
Händelstraat 1,
2901 JC Capelle aan den IJssel,
tel. 010-4472388, fax 010-4472263.

Redacteur: ds. G.J. van Aalst.
Molendijk 136, 3286 BK Klaaswaal
tel. 0186-576990, fax 0186-575105

Kerkelijk nieuws en berichten aan:

redactie-secretaris: J.J. Verhage
Klooslaan 9, 2985 CK Ridderkerk
tel. 0180-420865, fax 0180-423583

Administratie en betalingen van
abbonementen, adreswijzigingen,
predikbeurten en beroepingswerk aan:

De Saambinder - abonnementen,
Postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599.
Postbankno. voor abbon. gelden: 64327.
email: kbgg@cbgg.nl

Alle **advertenties** aan:

Administratie van De Saambinder:
J. Honkoop, Jan Willem Frisohof 53,
2517 LA 's-Gravenhage,
tel. 070-3514465, fax 070-3512718.
Postbankno. 256686.
email: saambinder-adv@klikSAFE.nl

Advertenties € 0,50,- per mm.

Familieberichten

€ 0,40,- per mm.

Deze prijzen zijn excl. 19% btw.

Advertenties dienen uiterlijk donderdag
in bezit van de administratie te zijn.

Rouwadvertenties tot uiterlijk
maandagmorgen 9 uur.

Correspondentie-adres
Noord-Amerika:

Mr. Clarence Bleeker
1233 Leffingwell Av. N.E.,
Grand Rapids, Michigan,
U.S.A. 49505.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling:

voor Nederland: € 11,- per halfjaar
(te betalen per 1 april en 1 oktober
d.m.v. een acceptgiro)

voor het buitenland:

Luchtpost:

Amerika \$ 56,-, Canada \$ 68,-.

Zeepost:

Amerika \$ 49,-, Canada \$ 59,-.

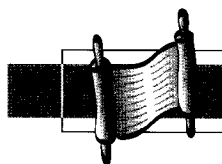
De redactie kan niet aansprakelijk
worden gesteld voor de inhoud van de
advertenties en de ter recensie
aangeboden boeken.

maar mochten we ook zien door een geschonken geloof op Hem, Die hing in de hitte van de toorn Gods, Die het slangengif der zonde in Zijn heilig lichaam doodde aan het vloekhout. Immers, op dit door Gods Geest gewerkte geloofszien komt het voor ons allen aan. Wat is Hij toch een verborgen Persoon. Voor een onbekeerde zondaar. Maar ook voor een ontdekte zondaar, ja voor al Gods kinderen. Wie is Hij toch opdat ik in Hem gelove moge! Heere, dat zich Uw heil aan mij mocht openbaren. Al wie gebeten is, als hij haar aanziet, zo zal hij leven. Wat een wonder als een stervende, die geen middelen meer heeft om te genezen, mag zien op Hem, al is het van verre, met een gebroken oog, zo zal hij leven. O, de schoonheid, dierbaarheid, gepastheid en noodzakelijkheid van Hem is dan met geen pen te beschrijven. Beminlijk Vorst, Uw schoonheid, in de gangen van Uw vernedering en verhoging, hoog te loven, gaat al het

schoon der mensen ver te boven. Voor een totaal verlorene! Wat een zien op Hem. Wat een leven uit Hem. Wat een zaligheid in Hem. Zeker, er is onderscheid in te zien. De een ziet helderder en krachtiger dan de ander. Maar 't komt maar aan op waarheid! O, de ogen die zien, zullen niet terugzien. En hoe ontzaglijk als we al het schoon van deze wereld wel aanschouwden, maar met een afgewend hoofd, onder de prediking van een gekruisigde Christus, voor eeuwig verloren moeten gaan. O, bij de Heere is ogenzalf. Hij schenke u en mij de rechte ontdekking, maar ook de ware schuldbelijdenis en doe door Zijn Geest zien op Hem, de verhoogde Middelaar, Die satans kop vermorzelde en de oude draak eenmaal zal werpen in de eeuwige poel des vuurs! Waar zullen wij dan zijn, lezer?

Hardinxveld-Giessendam,

ds. W.J. Karels

Bijbelstudies

De vader der gelovigen in de diepte van de zonde

Genesis 12:10-20

(1)

Een zwarte bladzijde

Abram wordt de vader der gelovigen genoemd. We kunnen dat begrijpen. Door het geloof verliet hij Ur, enkel en alleen omdat hij Gods stem had gehoord. Door het geloof reisde hij naar Kanaän. Denk ook aan de altaren die hij keer op keer bouwde als een geloofsgetuigenis in een heidense omgeving. Bij die altaren riep hij de naam des Heeren aan. Want de Heere kan alleen gemeenschap hebben met zondaren door middel van het offer. Abram was een man des geloofs. Hij staat dan ook in de rij van "geloofshelden" uit Hebreeën 11. Maar in dit schriftgedeelte kunnen we zien, dat Abram *in zichzelf* helemaal geen "geloofsheld" was. Want hier vinden we een geschiedenis uit Abrams leven die we maar liever zouden overslaan. We ontmoeten Abram hier in de diepte van de zonde. In het levensboek van de bijbelheiligen vinden we soms zulke inktzwarte bladzijden.

Misschien zijn er ook in uw eigen leven wel gebeurtenissen die u maar het liefst zou willen verdringen, waar u maar liever nooit meer aan zou denken. Er kunnen zulke zwarte bladzijden staan in ons levensboek. In dit schriftgedeelte lezen we, dat de vader der gelovigen ook zulke zwarte bladzijden in zijn levensboek had. En dat geldt niet alleen Abram, de vader der gelovigen, maar ook David, de man naar Gods hart, en Petrus, de rotsman. Gods Woord tekent ons zo eerlijk de zonden van de bijbelheiligen. Daarom mogen we deze zwarte bladzijde uit het levensboek van Abram niet overslaan. Het staat niet voor niets in Gods Woord. Het zou heel goed kunnen dat u, als u deze bladzijde uit Abrams levensboek leest, tot de conclusie komt dat het sprekend lijkt op een bladzijde uit uw eigen levensboek. Het zou heel goed kunnen dat we, al lezend, onszelf hier tegenkomen. En weet u wat nu juist tegenover deze zwarte bladzijde zo rijk gaat schitteren? De trouw en de

genade Gods. Niet om de zonde goed te praten, maar juist tegenover de donkere achtergrond van onze zonde gaat de rijkdom van Gods genade temeer schitteren. Zou dat niet één van de redenen zijn waarom Gods Woord ons die zwarte bladzijden zo eerlijk beschrijft?

Les in afhankelijkheid

Als we deze bladzijde uit Abrams levensboek lezen, wat is hij hier dan letterlijk en figuurlijk ver van huis. We zagen de vorige keer dat hij betrokken was naar het zuiden. Dat wil zeggen naar de omgeving van Berseba. Toen kwam daar *honger* in dat land. “En er was honger in dat land.” (vers 10a). In Kanaän werd honger als regel steeds veroorzaakt door langdurige droogte. Dat kende Abram niet. Want in Ur en Haran, in Mesopotamië, waar hij vandaan kwam, was men niet afhankelijk van regen. Daar kreeg men het water uit de rivieren, uit de Tigris en de Eufraat. Daar werden de akkers bevloeid met rivierwater. Maar Kanaän was afhankelijk van de regen. Geen regen betekende in Kanaän honger. Kanaän was dus afhankelijk van de zegen van boven. Regen is zegen. In Izi, op het zendingsveld, heeft men hetzelfde woord voor zegen en regen. Dat is daar één woord. Daar kunnen wij nog wat van leren. Dat moest Abram ook leren. Hij moest in Kanaän leren, hoe afhankelijk hij was van de zegen van boven. Dat moeten wij ook leren. Keer op keer. We lezen hier immers, dat “de honger zwaar was in dat land” (vers 10).

Geloofsbeproeving

Voor Abram betekende dit alles een geloofsbeproeving. Matthew Henry zegt in dit verband: “De Heere zendt honger om het geloof van Abram te beproeven.” Deze beproeving had te maken met Gods trouw en Gods Woord. Had de Heere hem dat land niet gewezen? Had de Heere niet gezegd, dat Hij Abram zou zegenen? En nu dit? Waar was de Heere nu? Deze beproeving had ook te maken met het land, dat de Heere hem gewezen had. Was het land dat hij verlaten had niet veel beter? Dat kon men zelf bevloeien. Daar was men niet afhankelijk van de regen en de zegen van boven.

Ziet u niet dat de Heere deze beproeving zond om Abram afhankelijkheid te leren? Wat is dat een les. Afhankelijkheid leren is niet anders

dan een *levensles*. Het is immers iets dat totaal tegen onszelf indruist. In Abrams omgeving zullen ze wel gemopperd hebben. Zijn herders zullen wel gezegd hebben: “Abram, wat moeten we nu? Want hier is geen gras meer voor het vee.” Wellicht hebben ze er Abram op gewezen dat het ten enenmale onverantwoord was nog langer in dit land te blijven. Zo kwam Abrams geloof op de proef. Zo komt het geloof in het leven van Gods kinderen altijd weer op de proef. Het geloof is een genade die beproefd wordt.

Veel kostelijker dan van het goud

Uit deze bladzijde uit Abrams levensboek wordt zo duidelijk dat de Heere het geloof beproeft. Hij beproeft Zijn eigen werk. Dat doet de Heere nog steeds. De weg van Gods volk gaat niet over rozen, tenminste wat het vlees betreft. En toch zegt Jakobus: “Acht het voor grote vreugde, mijn broeders, wanneer gij in velerlei verzoeken valt” (Jak. 1:2). En Petrus schrijft, dat de beproeving des geloofs “veel kostelijker is dan van het goud” (1 Petr. 1:7). Waarom is dat zo? Omdat de Heere Zijn kinderen oefent door de beproevingen heen. Omdat de beproevingen in hun leven zo nodig zijn. Omdat de beproevingen moeten dienen om hen te leren wat zij aan de Heere hebben.

Omdat Christus door de beproevingen heen Zijn beeld al dieper in hen afdrukt. Maar dat neemt niet weg dat de beproevingen zo zwaar kunnen zijn. Die beproevingen kunnen dus ook inhouden dat de Heere honger zendt. Dus beproevingen in *tijdelijk opzicht* als de Heere in uw leven alles doet vastlopen, als uw inkomsten teruglopen en uw zaak failliet gaat. Honger! Dan komt het erop aan of het u bij de Heere brengt.

Ook in *geestelijk opzicht* kan de Heere honger zenden. Dan gaan uw “geestelijke inkomsten” opdrogen. Vroeger was er zo’n nabij en zo’n teer leven, maar nu is alles zo dor en zo droog geworden als een woestijn. En waar is de Heere? Denk erom dat de duivel er dan ook bij is, die het tot u zegt: “Dacht u, dat de Heere nog van u afweet? U hebt tevergeefs op God gehoopt. De Heere heeft vergeten genadig te zijn.” In de beproeving komt het er op aan. Waar is dan uw geloof? Uw gebed? Uw afhankelijkheid? Zo moeten de beproevingen dienen om ons te leren en meer en meer te leren wie wij in onszelf zijn, maar ook Wie daartegenover de Heere is.

(wordt vervolgd)

Zeist,

ds. J.J. van Ekeveld

De schaduwen vooruit

(7)

Christus in het Oude Testament

De komende Christus heeft alle eeuwen door gedurende de oudtestamentische bedeling Zijn schaduwen vooruit geworpen. We herinneren ons de uitspraak van Luther: de exegeet moet Christus overal in de Bijbel zoeken. De gehele Schrift ‘handelt alleen over Christus als je in haar binnenste kijkt, ook al lijkt en klinkt het aan de buitenkant anders’. Dat zijn ware woorden. We moeten echter oppassen ze niet oppervlakkig te verstaan. Het Oude Testament vertoont ons Christus in typologisch opzicht namelijk maar niet alleen in het *voorwerpelijke* van Zijn werk, maar ook in het *onderwerpelijke*!

Wat bedoelen we daarmee? Een paar voorbeelden. De zalving van David

(1 Samuël 16) is ongetwijfeld een schaduwbeeld van de zalving van Christus, zowel wat Zijn verordining als wat Zijn bekwaamking betreft. In de meeste preken over Zondag 12 zal wel naar dit schriftgedeelte worden verwezen. Verder zijn in het leven van David na zijn zalving duidelijk twee perioden te onderscheiden: die van zijn vluchten voor Saul als een veldhoen op de bergen en die van zijn koningschap in Hebron en Jeruzalem. Het valt niet moeilijk van hieruit een lijn te trekken naar de staten van de Middelaar: Zijn vernedering en verhoging. Hetzelfde geldt van de levensgang van Jozef: een bekend boek over zijn leven heet *Kruis en kroon*.

Maar wat bedoelen we nu met het *onderwerpelijke* van Christus’ werk, dat typologisch aanwijsbaar is in het

Oude Testament? Daarmee bedoelen we dat Christus niet alleen vóór Zijn volk een werk heeft gedaan, maar dat Hij ook *in* Zijn kinderen een werk doet. Anders gezegd: Hij functioneert ook *in* de gelovige. Daar zijn wij het wel over eens. Het zou een grote verarming zijn als we alleen het eerste maar wilden toegeven! Naar onze overtuiging zijn in het Oude Testament hiervan ook talrijke typologieën en analogieën aan te wijzen. We willen nu twee voorbeelden geven van de wijze waarop in het Oude Testament het functioneren van Christus in het bevindelijke leven 'tevorens is beduid', om nog maar eens het woord van Petrus te gebruiken. We beperken ons tot de geschiedenissen van Jozef en van Ruth.

De geschiedenissen van Jozef

Wat is de bedoeling van de geschiedenissen van Jozef in de Heilige Schrift? Ons antwoord op die vraag moet zijn: in de eerste plaats om de lezer te laten zien in wat voor wondere weg het de Heere heeft behaagd een 'groot volk in het leven te behouden' (Genesis 50:20). Het gaat de Heilige Geest in deze schriftgedeelten primair om Gods *heilsgeschiedenis*. Alles gaat om de vraag: hoe heeft het God behaagd Christus geboren te doen worden? Langs welke steeds weer schijnbaar doodlopende wegen is dat gegaan? De eerste bedoeling van de geschiedenissen van Jozef in de Bijbel is daarom een heilshistorische. De eerste... maar niet de enige! We vinden in deze hoofdstukken namelijk ook helder onderwijs over de vraag hoe God door Zijn Geest *een zondaar tot Christus leidt*. Laten we het maar eenvoudig zeggen: hoe God een mens bekeert!

In omgaan van Jozef met zijn broers liggen treffende schaduwen van de wijze waarop Christus met Zijn volk handelt. In de aanvankelijke barsheid waarmee Jozef zijn broers tegemoet treedt, zien we iets van de scherpte waarmee Christus de Wet Gods hanteert in de waarachtige overtuiging. Hoe *verborgen* was het hart van hun liefdevolle broer achter dat strenge gelaat! Hoe *verborgen* is ook Christus voor de verwarde en bange zondaar aanvankelijk! We denken aan dat zo betekenisvolle woord: 'Jozef dan kende zijn broederen, maar zij kenden hem niet...' (Genesis 42:8). Langs welke wijze wegen leidt Jozef zijn broers, door hen te verrassen met zijn gulle ontvangst aan zijn tafel, waarbij hij tot hun onuitspreklijke verwonde-

ring hen precies op hun leeftijd doet aanzitten en er blijk van geeft hen te kennen! Hoe wijs weet hij hen tenslotte te overtuigen van hun schuld en wel zó, dat zij er zich onvoorwaardelijk voor over krijgen om terug te keren naar die strenge en toch zo wonderlijke man, die hen zonder meer ter dood kan brengen als hij dat zou willen...

Helder ontdekken we hier de trekken van de komende Middelaar, Die Zijn schaduwen vooruitwerpt, niet alleen van de wijze waarop Hij objectief, voorwerpelijk de zaligheid voor de Zijnen zal *verwerven*, maar ook van de wijze waarop Hij haar subjectief, onderwerpelijk zal gaan *toepassen* door het werk van Zijn Geest. Wie hier van inlegkunde spreekt, miskent de gestalte van Christus in de Schrift!

Wisselende beelden

De geschiedenissen van Jozef en zijn broers zijn dus vol van typologische trekken. Al lezende ziet men echter het merkwaardige verschijnsel dat de typologie soms plotseling *wisselt*. Dat komt meer voor in de Schrift. Wanneer bijvoorbeeld Izak zijn vader zo gehoorzaam volgt, de hellingen van de Moria op, om zich daarboven als een stil lam te laten binden op het altaar, is

hij ongetwijfeld een type van Christus in Zijn gewilligheid en gehoorzaamheid. Maar wanneer dan de ram in de verwarde struiken uiteindelijk sterft op het altaar, wisselt het beeld en wordt Izak type van Gods kind, voor wie een plaatsbekledend offer door een Ander werd gebracht.

Zo ook bij Jozef. In diens gang naar Egypte, zijn verblijf in de uiterste ellende als slaaf en in de gevangenis, is hij een beeld en type van Christus in de staat van Zijn vernedering. Maar hij is óók een beeld van het kind des Heeren dat iets kent van het 'doorlouterd worden door de rede des HEEREN' (Psalm 105:19). In de leidingen die Jozef als de verhoogde onderkoning van Egypte houdt met zijn verbijsterde broers is hij een helder type van Christus in Diens handelen met Zijn volk. Maar wanneer Juda dan tenslotte zich in een aangrijpende pleitrede borg stelt voor Benjamin, wisselen ook hier de beelden en wordt Juda type van de Middelaar. De exegeet en de prediker zullen voor deze dingen oog en aandacht moeten hebben.

(wordt vervolgd)

Capelle aan den IJssel,
ds. A. Moerkerken

Een boek over het aanbod

(3)
Van Es schreef een dik boek over het aanbod van genade, zoals dat door een groep predikanten in de tweede helft van de achttiende eeuw is gebracht. De vele waardevolle citaten uit tal van preken namen niet weg dat ik na het lezen van het boek met een onbevredigend gevoel bleef zitten. Vorige week zagen we dat dit samenhangt met de wijze waarop de schrijver de achttiende eeuw tekent. We willen bij deze periode uit de kerkgeschiedenis zelf enkele vragen stellen die Van Es schijnbaar over het hoofd heeft gezien om tenslotte iets te zeggen over zijn persoonlijke opvattingen.

Vooraf willen we nog eens herhalen wat we in het eerste artikel stelden. Binnen de stroming van het Nieuwe Licht klonk een hartelijke en gunnen-

de prediking die met ernst en bewogenheid opriep tot bekering en geloof in Christus. Er zijn in ons land in die tijd godvrezende predikanten geweest die als een herder achter de kudde aandrongen. Toch is de vraag gaan dringen of Van Es de tweede helft van de achttiende eeuw niet te positief heeft ingeschat. Is zijn aandacht niet zo opgeslokt geweest door het onderwerp van het aanbod van genade dat hij het grotere geheel uit het oog heeft verloren? In zijn inleiding schrijft hij: 'Ik voel mij dan ook ontslagen van de plicht om aan te tonen dat zij (de predikers van het Nieuwe Licht) ook rechtzinnig over de verkiezing hebben gesproken'. Ook onderwerpen als de algemene verzoening en de toeëigening van het heil heeft Van Es laten liggen. Is dit zo verstandig geweest? Iemand kan rechtzinnig spreken over de toeëigening van het heil, het wel-

behagen Gods als bron van de zaligheid leren, de doodstaat van de mens bevestigen, het plaatsmakende werk voor Christus beamen, instemmen dat de drie stukken beleefd moeten worden, de algemene verzoening verwerpen terwijl deze zaken toch onvoldoende in de prediking doorklinken. Het evenwicht kan zoek zijn. Met nadruk: ik zeg hiermee niet dat dit voor de predikanten van het Nieuwe Licht geldt. Maar Van Es had dit meer moeten onderzoeken. Er bestaat immers ook een type prediking waarin zoveel aandacht is voor het aanbod van genade dat de bovengenoemde elementen er onvoldoende meer in functioneren. Is dat niet een punt van zorg in onze tijd?

Verzwakt

Hoe waarderen we de tweede helft van de achttiende eeuw? Mogen we spreken van een bloeiperiode in de kerk? Niet bepaald. Het was een periode van verdergaand verval. De innerlijke kracht van de Gereformeerde Kerk was sterk verzwakt, de hartelijke verbondenheid aan de leer der vaderen werd steeds minder uitgesproken. Hoe komt het dat de invoering van het Algemeen Reglement in 1816 en van de bundel Evangelische Gezangen zo geruisloos ging? Er was wel hier en daar verzet, maar dat was zo sterk niet. Voor de lieflijke, zoete tonen van de Evangelische Gezangen was blijkbaar een voedingsbodem ontstaan. En de invoering van de Psalmberijming van 1773 was echt niet alleen om de 'kreupelrijm' van Datheen in te wisselen voor een goedlopende berijming. Met '1773' kwam er ook een scheut gematigd verlichtingsdenken mee die, op een enkele uitzondering na, zonder meer werd geaccepteerd. Mogen we dit de predikers van het Nieuwe Licht aanrekenen? Zover willen we beslist niet gaan. We plaatsen kanttekeningen bij de tweede helft van de achttiende eeuw en menen dat ook de predikers van het Nieuwe Licht niet buiten dit langzame, stapsgewijze proces van verval in de kerk hebben gestaan. In elk geval zouden we bij hen graag een sterker verzet hebben gezien tegen de algemene, tamelijk optimistische godsdienst die deze periode meer en meer veroverde. Het separerende element is in zo'n tijd zo nodig. Dat hebben Comrie en Holtius in hun *Examen van het ontwerp van Tolerantie* en Van der Groe

in zijn *Toetssteen van ware en valse genade* zo juist gezien. Mede daarom zijn we het er beslist mee oneens dat Van Es de stroming van het Nieuwe Licht laat beginnen met Comrie en dat hij Van der Groe tot de personen rond het Nieuwe Licht rekent. De gronden die hij hiervoor aanvoert, zijn heel zwak.

Herdrukken

Het is opvallend dat juist tussen 1750 en 1800 steeds minder werken van bevindelijke oudvaders zijn herdrukt. Er leek geen markt meer voor te zijn. Enkele voorbeelden. Het *ABC* van Comrie is tussen 1777 en 1833 niet meer gedrukt, zijn *Eigenschappen des zaligmakenden geloofs* zag na 1753 nog één keer het licht in 1778 en daarna was het over; de catechismusverklaring van Van der Kemp verscheen na 1779 niet meer, de catechismus van Smytegelt na 1780 niet meer, zelfs naar Brakels *Redelijke Godsdienst* was steeds minder vraag, terwijl de geschriften van zijn godzalige vader Theodorus à Brakel al helemaal niet meer werden gedrukt. De werken van onze bevindelijke oudvaders raakten langzaamaan buiten beeld. Dat geeft te denken! Van Es meldt terloops dat pas na de Afscheiding er predikanten kwamen die zich tegen het Nieuwe Licht keerden. Dit had hem te denken moeten geven. We zijn er van overtuigd dat de Heere in de tijd rond de Afscheiding krachtig gewerkt heeft. Het leek alsof Gods volk uit de schuilhoeken tevoorschijn kwam toen de bevindelijke prediking weer werd gehoord. Hendrik de Cock ging de *Institutie* van Calvijn lezen. Opmerkelijk is dat juist na de Afscheiding de werken van de oudvaders weer werden herdrukt. Er kwam weer vraag naar Van der Kemp, Comrie, Justus Vermeer, à Brakel. Als er juist in deze tijd bezwaren opkwamen tegen de prediking van het Nieuwe Licht geeft dat te denken. Daar had Van Es niet aan voorbij mogen gaan.

Ds. Kersten

Hieraan is nog een opmerking toe te voegen. We zijn er van overtuigd dat de Heere in de begintijd van onze Gereformeerde Gemeenten krachtig heeft gewerkt. Er werden nieuwelingen in Sion geboren, er was opwas in de genade en kennis van de Heere Jezus Christus, er was geoefend volk van God. Er was ook belangstelling,

mogen we zeggen, honger naar de geschriften van onze oudvaders. Echter, betrof deze belangstelling de periode die Van Es beschrijft? De prediken van Avinck en Clarisse werden hier en daar wel gelezen, het boek van J. Temmink over het hogepriesterlijke gebed was geliefd, maar vielen Gods kinderen in de begintijd van onze gemeenten niet veel meer terug op oudvaders als vader en zoon à Brakel, Comrie, Hellenbroek, Smytegelt, Van der Kemp en Justus Vermeer? In hoeveel boekenkasten stonden juist deze werken? Waarop valt ds. Kersten terug in zijn Dogmatiek en Catechismus? Wat de Engelsen en Schotten betreft beval ds. Kersten graag de Erskines, Boston, Watson en Perkins aan; over James Hervey, die zo'n grote invloed had op het Nieuwe Licht, horen we hem, voor zover mij bekend, niet eens. Over Wesley, Doddridge en Watts evenmin. Onze gemeenten hebben altijd willen staan in het spoor van de reformatoren en oudvaders. Velen uit ons voorgeslacht hebben door Gods genade geleefd bij die geschriften, waarin ze zielenvoedsel vonden. Vonden ze in die geschriften meer geestelijk voedsel, een grotere bevindelijke diepgang dan in de werken die Van Es voor het voetlicht haalt? Dan heeft dat ook ons veel te zeggen.

Tenslotte, we zijn het oneens met J. van Woensels bedenkingen tegen het aanbod van genade. Van Woensel trekt nogal eens conclusies uit conclusies en redeneert nogal eens door. Dat is niet verstandig. Tegelijkertijd moeten we ons afvragen *waarom* iemand als Van Woensel bedenkingen had tegen het aanbod van genade. Hij zal toch ook begeerd hebben dat arme zondaren de rijkdom van het Evangelie mochten leren kennen! Zou de oorzaak misschien zorg geweest zijn dat er in zijn dagen steeds minder gesepareerd werd in de prediking? Zou het soms zijn dat mensen die heel veel nadruk leggen op het aanbod van genade het gevaar lopen de noodzaak van de wedergeboorte te vergeten en weinig spreken over het soevereine genadewerk Gods, dat juist voor Gods Kerk van zo grote troost is? Andersom is het gevaar overigens ook groot! Vrees voor zelfbedrog mag nooit het aanbod van genade verduisteren. Rutherford wilde Gods genade ruim blijven prediken, al aten de honden het brood op. In elk geval lijkt volgens Van Woensel de prediking in

zijn dagen nogal eens op de algemene genade en werd de orde van het heil veranderd. Nu kan dit een onbillijk verwijt zijn. Maar misschien zag Van Woensel wel een groot gevaar. Dat had Van Es nauwkeurig moeten onderzoeken.

Speciaal doel

Van Es heeft in zijn boek zeer veel geciteerd. Met een zeer speciaal doel. In de inleiding van zijn boek schreef hij al dat er lijnen zijn naar onze eigen tijd. In een slotparagraaf komt hij daarop terug. Maar ook tijdens het citeren uit de preken van het Nieuwe Licht kon hij het blijkbaar niet laten om zijn persoonlijke visie op de prediking in onze tijd te verwoorden. Van Es heeft daarvoor vooral voetnoten benut. Meestal worden deze gebruikt voor verwijzingen naar de literatuur; voor het uitdragen van een eigen visie zijn voetnoten niet echt een geschikt middel. Dat terzijde. In elk geval laat Van Es middels de voetnoten het achterste van zijn tong zien. Daarmee proeven we ook vanuit welke opzet hij zijn boek heeft geschreven.

In een preek over de brief aan de Kolossenzen schrijft Th.A. Clarisse dat het geen vermetelheid is de aangeboden genade zonder enige voorwaarde aan onze zijde te omhelzen. Een beetje vinnig tekent Van Es in een voetnoot aan: 'Dit mag ook wel eens opgemerkt worden door hen die altijd in de Bijbel willen inlezen wat er niet staat, zoals bijv. dat Zacheüs schulderslagen naar Jezus op zoek was...'. In een andere voetnoot lezen we: 'Kan men dan wel, zoals heden ten dage gebeurt, spreken over Christus als een voor zichzelf 'verborgen Persoon', maar ondertussen wel weten 'op de goede weg te zijn'?' Zulke voetnoten zijn er meer. Ze komen niet sympathiek over en geven een onbestemd gevoel. De toon die zo her en der in het boek aangeslagen wordt, wekt in elk geval de indruk dat Van Es de studie geschreven vanuit een wat polemische houding. Dit zorgt helaas voor een zekere vervreemding tijdens het lezen.

Kern

In een concluderend hoofdstuk trekt Van Es lijnen naar het heden. Het verschil van inzicht tussen ds. A. Verhagen en dr. C. Steenblok over het aanbod ging volgens Van Es over de 'kern' (!) van het Evangelie. Voor- en tegenstanders van het aanbod van

genade verstaan elkaar ten diepste niet, vindt Van Es, 'omdat met een andere schriftvisie heeft'. Voor de voorstanders is de Bijbel echt Gods Woord, voor de tegenstanders is het telkens maar weer spreken of er in dat 'voorwerpelijke' Woord een woordje voor hen bij is, dat onderwerpe-lijk toegepast moet worden. Hier moeten we echt zeggen: schrijver, je bent nu wat op hol geslagen. Dit versterkt je hele betoog niet.

De Dordtse Leerregels spreken onbekommerd over het aanbod van genade *mét* de uitleg hoe Gods Geest de genade daadwerkelijk in het hart werkt. De verloren zoon ontving een vrij en hartelijk welkom van zijn vader. Vader was zeer gewillig om zijn ongehoorzame zoon te ontvangen. Dat moet benadrukt worden. Maar we moeten ook blijven uitleggen *hoe* de verloren zoon aan 's vaders voeten terecht kwam. De verloren zoon is grondig ontdekt aan zijn ellende en met een schuldbelijdenis op zijn lippen terug naar huis gegaan. En daar, als een onwaardige, die waard was dat vader hem van het erf wegjoeg, ontving hij genade. Voor wie krijgt de genade Gods waarde? Voor verlorenen! Sprak de Heere Jezus niet Zelf de veelbetekende woorden uit: de Zoon des mensen is gekomen om te zoeken en zalig te maken dat verloren was. Wie zijn dat, verlorenen? Dat vraagt uitleg, want o zo gemakkelijk *zeggen* we dat we verloren zondaren zijn, maar hoe hebben we dat beleefd? Opnieuw een vraag: ligt hier niet een punt dat in onze tijd *ook* overdacht moet worden? Ligt hier misschien zelfs een kernprobleem in de discussie over het aanbod van genade? Zij die dit aanbod gepredikt willen hebben, staan op de bodem van Gods Woord en onze belijdenisgeschriften. Laten we dat vast-

houden! Maar tegelijkertijd horen we juist mensen die zo heel erg in de weer zijn met het aanbod, soms zo weinig spreken over het toepassende werk van Gods Geest. Hoe komt dat?

Lessen

Wat willen we uit het boek van Van Es leren? In de achttiende eeuw gebeurde het wel dat aanhangers van het algemeen, welmenend aanbod van genade het etiket kregen van 'remonstrants' of 'pelagiaan'. Op deze manier blokkeer je zonder meer een inhoudelijk gesprek. Datzelfde geldt als een prediking waarin de noodzaak van het plaatsmakende werk voor Christus doorklinkt het stempel krijgt van 'voorwaardelijk' of 'scholastisch'. Laten we aan dit plakken van etiketten toch niet meedoen. Verdachtmakingen zijn altijd schadelijk in een gesprek over wezenlijke zaken. In zijn inleiding stelt Van Es dat het aanbod van genade eigenlijk geen onderwerp is om over te discussiëren. 'Harde woorden en een wederzijds elkaars mening opdringen zullen nooit het gewenste effect hebben', is zijn stellige overtuiging. Hartelijk mee eens. Laten op deze manier onze winst doen met *Nieuw Licht*, met de bede of de Heere ons allen een bewogen hart wil schenken, opdat we in dezelfde bewogenheid als de mannen van het Nieuwe Licht het Evangelie van Gods vrije genade aan het hart van de gemeente mogen leggen.

N.a.v. T. van Es, Nieuw licht; de strijd om en de prediking van het aanbod van genade in de periode 1750-1800 (Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen, 2005); 704 blz; ISBN 90 6140 904 7; € 34,90.

Middelburg,

ds. J.M.D. de Heer

Sterk in een Ander

(2)

Het staat in een der psalmen dat de Heere door Zijn daden de wereld doet beven, maar dat Hij ook door dezelfde macht Zijn volk in stand houdt (Psalm 118:8 ber.). Ook lezen we in de Dordtse Leerregels dat het werk van Gods Geest in de bekering in zijn

kracht niet minder is dan de kracht die nodig was voor de schepping of voor de opwekking uit de doden. Welnu, deze kracht Gods is ook gezien in de bekering van de stokbewaarder. Hij was degene die Paulus en Silas moest bewaken. Maar wat kon hij doen toen de fundamenten van heel de gevange-

nis bewogen werden en niet één, maar alle deuren en alle banden van de gevangenen los werden?

Het enige dat hij dacht te moeten doen, was een eind aan zijn leven te maken. Want het zou zijn leven wel kosten als zovelen zouden ontsnappen. Maar nee, al meende hij dat het zo was, niemand vluchtte. Op dat ogenblik *handelt* Paulus. De Handelingen der Apostelen beschrijven Góds handelingen door hen. Paulus roept met een grote stem (dezelfde stem die zoëven gezongen had): 'Doe uzelfen geen kwaad, want wij zijn allen hier'. Wat zien wij menigmaal in het boek Handelingen Paulus' tegenwoordigheid van geest. Ofschoon hoog begenadigd, hij stond ook midden in het dagelijks leven. Toen men op het schip op weg naar Rome lange tijd niet had gegeten of gedronken, was hij degene die, door Gods leiding, hen voorging om wat te gebruiken voor het lichaam. Toen men, aan land gekomen, het koud had, loopt hij ook mee om hout te dragen voor het vuur. Lezen wij ook niet dat hij in eigen onderhoud voorzorg door tenten te maken? Het gewone leven was hem niet vreemd.

Toch woonde er zulk een grote schat in dat aarden vat. Die schat was de waarheid in haar vrijmakende kracht in Christus Jezus. Dat komt ook hier weer uit. De stokbewaarder wordt door God in de schuld gebracht. Dat gebeurt bij elke bekering die uit God is. We lezen dat de man zeer bevende nederviel voor de voeten van Paulus en Silas, maar om door God te worden opgericht. Want op zijn zielenvraag: 'Lieve heren, wat moet ik doen, opdat ik zalig worde?' klinkt het verlossende: 'Geloof in de Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden, gij en uw huis'. Vroeg hij het dan ook voor zijn huis? Dat willen wij eens aan u vragen, die dit leest. Of u ook een tijd in uw leven mag kennen dat u voor God in de schuld kwam en de waarachtige bekering tot God u zo noodzakelijk werd. Vroeg u het toen ook niet voor uw man, uw vrouw en uw kinderen? Dan pas gaan we beseffen dat zij dat ook niet missen kunnen, al is het altijd een persoonlijke zaak. Luister daar altijd naar als iemand wat mag vertellen van het begin van het werk Gods in het leven, hoe dierbaar hun toen ook de zielen werden van hun bloedverwanten.

'En zij spraken tot hem het Woord des Heeren en tot allen die in zijn huis waren". Daar is kracht van uitgegaan.

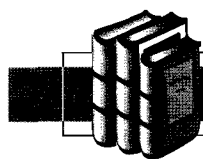
Daar waren Paulus en Silas ook toe geroepen door de Heere Zelf. De bediening van de Heilige Geest was toen zo rijk en overvloedig dat het voor velen tot eeuwige zegen werd. Het is niet zo'n bijzonder lange preek geweest, want we lezen dat de stokbewaarder dezelfde nacht de twee kruisgezanten in zijn huis nam, hun wonden verzorgde en door hem met al de zinnen werd gedoopt. We merken in het voorbijgaan op dat hier en op enkele andere plaatsen in het Nieuwe Testament een duidelijk voorbeeld is van de kinderdoop. Want een huisgezin bestaat uit groten en kleinen. We lezen dat hij, de stokbewaarder, met al zijn huis aan God gelovig geworden was. Wat een bevoorecht gezin. Nu lezen we in Genesis 47:12 dat Jozef het huis zijns vaders en broeders onderhield met brood, tot den mond der kinderkens toe. Dan verstaan we daaronder dat groot en klein daarmee bedoeld wordt. Zo dan ook wanneer we lezen dat een huisgezin gedoopt werd (Hand. 16:15,33,34, 18:8 en 1 Kor. 1:16).

Wat een grote verandering is er nu gekomen! Niet meer in de gevangenis, gewassen van de striemen, gegeten en gedronken en dan zulk een grote zegen door het Evangelie van vrije genade. Een blijvende zegen, verzegeld door de doop. Dan komt er iets wat we meer bij Paulus lezen, en alleen bij hem. Namelijk, dat hij zich beriep op zijn Romeins burgerrecht. Een christen is ook een burger. Vele nationaliteiten zullen eenmaal bijeen zijn in de hemel. In Openbaring 21:24 staat geschreven: 'En de volken, die zalig worden, zullen in haar licht wandelen; en de koningen der aarde brengen hun heerlijkheid en eer in dezelve'. Wanneer Johannes de grote schare ziet die niemand tellen kon, dan staat er dat deze schare was 'uit alle natie en geslachten en volken en talen, staande voor den troon en voor het Lam, bekleed zijnde met lange witte klederen, en palmtakken waren in hun handen' (Openb.7:9). Heerlijk vooruitzicht voor de strijden-de Kerk op aarde! Ook ter bemoediging van hen die onder de heidenen arbeiden.

Wanneer nu de stokbewaarder namens de hoofdmannen van de stad Filippi Paulus en Silas laat weten dat zij vrij

kunnen gaan waarheen zij willen, beroept Paulus zich er op dat zij Romeinen zijn. Dat zult u niet horen bijvoorbeeld van Petrus of van Johannes dat zij zich er op beroepen dat zij van Galilea zijn. Dat leest u niet in die zin zoals Paulus hier laat weten dat hij, en ook Silas, Romeinse burgers waren. Daarom kon hij zich ook later beroepen om door de keizer gehoord te worden. Toch lezen we ook dat Paulus ergens zegt (Hand. 21:39) dat hij een Joods man was van Tarsen. En in Romeinen 11:1 zegt hij: '...want ik ben ook een Israëliet, uit het zaad Abrahams, van den stam van Benjamin'. U leest ook in Filippenzen 3:5: een Hebreëer uit de Hebreëen. Maar wanneer hij spreekt tot de Romeinse overste in Handelingen 21, toen de menigte hem wilde doden omdat hij naar hun oordeel de tempel ontheiligd had, zegt hij van Tarsen, zijn geboorteplaats, dat het geen onvermaarde stad was in Cilicië. Daar had hij zijn Romeins burgerrecht aan te danken. Want de geschiedenis zegt van deze stad dat al de burgers van Tarsen het Romeins burgerrecht hebben gekregen van keizer Augustus wegens hun dappere houding in de strijd van Augustus tegen Brutus en Cassius. Dus Paulus deelde in dat voorrecht en maakt daar nu ook gebruik van. Dan, in vers 37, worden de rollen totaal omgekeerd. Op grond van het Romeins burgerrecht laat Paulus de overheid weten dat zij hen uit de gevangenschap moeten uitleiden. Wat ook gebeurt. U moet hier maar denken aan de geschiedenis van Mordechai en Haman in het boek Esther. Toen heeft Haman een hele dag voor het koninklijke paard uit moeten lopen. Hij zat niet op het paard, maar de door hem gehate Jood Mordechai. Zo ook hier, de Heere geeft als het ware een voorspel van wat het zijn zal als eenmaal de heiligen de wereld zullen oordelen (1 Kor. 6:2). Maar ook, hoe staan de apostelen in de kracht van het geloof dat de wereld overwint. Hun zaak is de goede zaak. Zij zijn niet alleen Romeins burger, maar door wedergeboorte een burger van het Koninkrijk Gods (Ef. 2:19).

Ds. G.M.de Leeuw,
Rock Valley, Iowa, U.S.A.

Boekennieuws

Jacobus Schuts, Het bescheiden deel der zieken: Uitg. Gebrs. Koster, Barneveld, 309 blz.; ISBN 90-5551-314-8. € 21,50.

Het in 1688 in 's-Gravenhage voor het eerst uitgegeven boek 'Het bescheiden deel der zieken' heeft een herdruk beleefd. De bij de titel gegeven nadere aanduiding geeft reeds een precisering van de inhoud van het boek. Het is 'een *onderwijzing* hoe iedere zieke naar zijn staat behoort behandeld te worden, opdat ze op rechte gronden de vertroosting des Heiligen Geestes mochten ontvangen en op een goede weg tot de heerlijkheid ingeleid worden.'

De schrijver van dit boekwerk is Jacobus Schuts, afkomstig uit Vlaanderen, die in Den Haag als ziekentrooster de taak had predikanten bij te staan in het bezoeken en vertroosten van de zieken in de gemeente. Onder die predikanten waren de bekende oudvaders ds. Simon Simonides en ds. Willem Saldenus.

Uit het 'ten geleide' van de hand van drs. A. Ros blijkt, dat deze theologisch goed onderlegde Jacobus Schuts als leken-theoloog en geestverwant van de Nadere Reformatie, op het gereformeerde volk van zijn dagen een zekere invloed uitgeoefend heeft. Dit zal mede verband houden met het feit dat hij naast meer dan twintig 'strijd-schriften', zestien stichtelijke werken nagelaten heeft, waarvan het nu opnieuw uitgegeven boek het meest bekend geworden is. Hij stierf in 1730.

Het boek 'Het bescheiden deel der zieken' ontstond als een verdediging tegen de kritiek die Schuts op zijn arbeid ondervond. Zijn rechtzinnige boodschap, waarin hij waarschuwde voor zelfbedrog of valse gronden, werd namelijk niet door iedereen gewaardeerd. Zo zou hij ziekten, ondanks tekenen van vernedering, geloof en bekering, niet zomaar voor bekeerd houden. In de vorm van een aantal bezoeken of gesprekken laat de schrijver zien op welke wijze een ziekentrooster naar zijn mening zijn taak moet vervullen. Hij ging daarbij separerend te werk.

Zo verdeelt hij overeenkomstig de Schrift de mensen in twee soorten: *onbekeerden* en *bekeerden*. Op deze wijze is het boek ook opgebouwd uit twee delen.

In het eerste deel (blz. 25 -118) worden de *onbekeerden*, volgende het spoor van de Zaligmaker naar aanleiding van Mattheüs 13 (de gelijkenis van het zaad), weer in drie soorten onderverdeeld. Het zaad van Gods Woord valt 'bij de weg', 'op steenachtige plaatsen' en 'in een doornachtige grond'.

In het tweede deel (blz. 119-303) worden de *bekeerden* eveneens naar aanleiding van de gelijkenis van het zaad en in relatie met 1 Joh. 2: 13 en 14 in drie soorten onderverdeeld. Het zaad van Gods Woord draagt 'dertigvoudige vrucht' (kinderen in de genade), 'zestigvoudige vrucht' (jongelingen in de genade) en 'honderdvoudige vrucht' (vaders in de genade). Overigens vind ik in beide delen deze onderverdelingen in de gesprekken niet zo duidelijk zichtbaar worden.

Bij de verhandelde bezoeken gaat de lezer als in gedachten met 'de ziekenbezoeker' mee op ziekenbezoek en in gesprek treden met de zieke. Op pastorale, aansprekende en indringende wijze worden dan in vraag en antwoordvorm gesprekken gevoerd, waarin tot uitdrukking komt dat de 'rankenbezoeker' het heil van de onsterfelijke ziel van de zieke op het oog heeft en het innerlijke van de patiënt probeert te peilen en uit te halen. Woorden op zijn tijd en wijze gesproken tot onderwijs, ontdekking, vermaning en vertroosting.

Voorts worden aan het einde van de meeste bezoeken a.h.w. door degene die de ziekentrooster bij zijn bezoek vergezelde, aan hem in één of meerdere 'waarom'-vragen gesteld. Waarom hij bepaalde zaken al dan niet aan de orde heeft gesteld en op welke wijze hij tijdens het gesprek met de gesteldheid van de ziel van de zieke is omgegaan. Hierop wordt dan kort het geestelijk leiden geven aan het gesprek door de ziekentrooster verantwoord. Ik denk dat vooral ook ambtsdragers hun nut met dit boekwerk kunnen doen. Er worden in geestelijke zin handreikingen gedaan, die het overdenken zeker waard zijn. Ziekenpastoraat en pastoraat bij stervenden is bepaald niet eenvoudig. Integendeel. In teerheid eerlijk om te gaan met zielen, temeer als zij voor de poorten van de eeuwigheid liggen, vraagt allereerst eerlijk makende en zelfverloochenende genade. Wat vraagt dit van de ziekenbezoeker ook om persoonlijk geleerd en onderwezen te zijn door de grote Ziekentrooster.

Wat is bij het bezoeken van zieken en stervenden nodig de gave des onderscheids. Om geen rust te geven op gronden die niet houdbaar zijn voor de eeuwigheid. De enige rustgrond ligt immers in de Silo, de Rustaanbrenger van Zijn ganse uitverkoren Kerk. Maar ook zieken en degenen die rondom hen staan, kunnen uit dit boek onderwijs en lering trekken. Er zijn inderdaad maar twee soorten mensen. Het is 'in

Christus' of 'buiten Christus'.

Het boek bevat zo ernstige waarschuwingen aan het adres van hen die niet twijfelen aan hun staat voor de eeuwigheid, echter zonder daarvoor de ware grond te bezitten. Het boek geeft echter ook onderwijs, hoe men op rechte gronden de vertroosting des Heiligen Geestes mag ontvangen.

Ridderkerk, F.J. Wiersma

Dr. B.J. Spruyt, De toekomst van de stad, Boekencentrum 2005, 85 pag.

In het kader van de boekenweek 2005 schreef Dr. B.J. Spruyt, voorheen journalist bij het RD en thans directeur van de zogenoemde Burkestichting, een boekje onder de titel *De toekomst van de stad*. Het boekje beweegt zich op politiek en cultureel terrein. Spruyt vraagt zich in dit boekje af 'hoe een samenleving als de onze zich politiek en cultureel zo kan bewapenen dat zij weerbaar wordt tegen de gevaren die haar van binnen en van buiten bedreigen' (pag. 8). In aansluiting bij C.S. Lewis is Spruyt van oordeel dat ergens in de 19^e eeuw Europa is losgeraakt van het zogenoemde corpus christianum. Oude noties over opvoeding, rechtsstaat, onderwijs, vrijheid en verdraagzaamheid zijn sedert de 19^e eeuw verloren gegaan. Zeker sinds de jaren zestig van de vorige eeuw is er sprake van een radicale omwenteling in de West-Europese samenleving. Europa is seculier geworden en heeft afscheid genomen van God. Deze breuk met het verleden stelt voor indringende vragen. Hoe wordt het kwaad bijvoorbeeld nog weerstaan? Hoe zullen we stil en gerust kunnen leven? Hoe geven we antwoord op de vragen die bijvoorbeeld vanuit de Islam aan het moderne Europa worden gesteld? Hoe gaan we om met de burgerlijke vrijheden, zoals vrijheid van godsdienst, vrijheid van meningsuiting en vrijheid van onderwijs? Spruyt ziet bij de beantwoording van deze vragen geen rol weggelegd voor christelijke politiek. 'Bij de noodzakelijke restauratie van onze democratische rechtsstaat kan het christelijke geloof niet de concrete leidraad zijn' (pag. 63). Spruyt wijst in zijn boekje op het conservatisme en roept op tot een versterking van de rechtsstaat. Hij geeft ook verschillende concrete handvatten voor conservatieve politiek. Het boekje van Spruyt geeft alles bij elkaar een goede analyse van de problemen waar onze Europese wereld mee kampt. De antwoorden echter zijn anders dan wij gewend zijn. Spruyt neigt sterk naar een politiek en maatschappelijk stelsel zoals dat in de Verenigde Staten van Amerika functioneert. Over dat stelsel zijn, zeker in vergelijking met West-Europa, vele goede dingen te zeggen. Soms zou ik wensen dat Nederland een premier had van het kaliber van George W. Bush en dat de godsdienst nog zoveel invloed zou hebben op politiek terrein. In de USA heeft de christelijke

religie zeker diepgaande invloed in het politieke en maatschappelijke bestel.

Toch blijf ik met Spruyt van mening verschillen. De gereformeerde belijdenis dringt duidelijk tot een politiek waarbij overheid en onderdaan zijn gebonden aan de tien geboden van de wet des Heeren. Weliswaar onderschrijft de overgrote meerderheid van de bevolking in ons land dit uitgangspunt niet. Weliswaar is dit ideaal anno 2005 verder weg dan ooit. Dat neemt echter niet weg dat ook anno 2005 het getuigenis van waarlijk christelijke politiek niet kan en mag worden opgegeven. 'Tot de wet en tot de getuigenis' is ten diepste het enige steekhoudende antwoord op de maatschappelijke crisis van onze tijd.

Het boekje van Spruyt biedt belangrijke gedachten. Er spreekt duidelijk een gevoel van urgentie uit, het besef dat het in Nederland veel ernstiger is dan we wellicht op het eerste gezicht denken en ervaren. Er is echt niet veel voor nodig om bijvoorbeeld de vrijheid van godsdienst en onderwijs sterk te beknotten of uit te hollen. Bijna dagelijks wordt in de media wel de draak gestoken met alles wat maar rikt naar religie en godsdienst. En van de orthodoxe gereformeerde religie moet een gemiddelde Nederlander al helemaal niet veel hebben. Nederland is echt een volslagen seculier land geworden. Een land dat zich bevindt in een gevaarlijke crisis. Dat heeft Spruyt heel goed aangevoeld. Bij de voorgestane oplossingen gaan de wegen, helaas, uiteen. Graag houden we vast aan de betekenis van de Bijbel en de gereformeerde belijdenis voor heel ons land en volk. Graag bevelen we niettemin een kritische lezing van dit boekje bij de lezers van *De Saambinder* van harte aan. De ernst der tijden maakt bezinning op de vragen die hier aan de orde zijn beslist noodzakelijk. Tenslotte willen we Spruyt, lid van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland, ook een compliment maken over zijn boekje. In verschillende grote kranten van Nederland (*Volkskrant*, *NRC* en *Trouw*) is het boekje min of meer uitvoerig besproken. Dat kunnen weinig mensen in onze kring hem nazeggen. Spruyt is, hoe men daar verder dan ook over oordelen wil, een man naar wie in de grote politiek naar geluisterd wordt. En die nadrukkelijk bijdraagt aan het maatschappelijke debat in ons land.

Amersfoort,

ds. W. Visscher

Ds. C. Harinck, Troost in ziekte en sterven. Uitgever: Den Hertog – Houten, gebonden. ISBN 90 331 1894 7. 148 pagina's. Prijs € 15,00.

Br. Harinck heeft al meerdere boeken het licht doen zien. Ze hebben een ruime aftrek gevonden. Toch leefde bij hem nog het verlangen te schrijven over wat voor zieken en stervenden tot troost zou kunnen

zijn. Vooral heeft het ziekbed en het zalig sterven van zijn geliefde broer daartoe bijgedragen. Maar ook in zijn familie en bij het pastorale werk is hij er vaak mee geconfronteerd.

Hij wilde dat niet los van de Schrift doen. Daarom koos hij voor een mediterende uitleg over de ziekte, de dood en de opwekking van Lazarus. De Heere Jezus heeft daarbij in Zijn handelen met Lazarus, Maria en Martha veel belangrijke zaken willen leren. In dit schriftgedeelte valt het licht over Gods bedoeling met ziekte en kruis. Over het schijnbaar niet verhooren van de gebeden en de werkelijkheid van het sterven en het begraven worden. Maar ook over de overwinning van Christus over dood en graf.

In een negental hoofdstukken behandelt de schrijver deze geschiedenis en trekt daar zeer leerzame lessen uit. Ook ten aanzien van het geestelijke leven wordt onderwijs gegeven vanuit de Schrift. Waarbij de waarschuwingen niet ontbreken om de genadetijd niet te veronachtzamen, maar ernstig te benutten. Het korte bestek van een boekbespreking laat niet toe hiervan citaten te geven. Men neme het boek zelf ter hand om deze lessen te verkrijgen.

Het tiende hoofdstuk heet Euthanasia of Wel-sterven. Daarin wordt er op gewezen wat dat woord in zijn diepe betekenis inhoudt en ook had in de tijd van de Nadere Reformatie. Dat in tegenstelling met de huidige betekenis van het woord 'euthanasie'. De schrijver wijst in dit verband op het boek van Charles Drelincourt: *Vertrouwen in de geloofige Ziele tegen de verschrikingen des Doods*. Het geeft een goed beeld van de stervensbegeleiding door de gereformeerde vaderen.

Het is een goede gedachte geweest van de schrijver over dit onderwerp een boek te schrijven. We wensen het in veler handen. Opdat het, onder de zegen des Heeren, tot nut zal zijn in ons aller vergankelijke leven en bij de zekerheid van ons sterven. Van harte aanbevolen.

Moerkapelle,

ds. H. Paul

William Guthrie, Overwinnen door het geloof; uitg. Den Hertog - Houten; 74 blz.; ISBN 33117606; € 10,90.

'Overwinnen door het geloof' bevat drie preken over het geloof van de Kananese vrouw naar aanleiding van Mattheüs 15:27 en 28, en is opnieuw uit het Engels vertaald door drs. J. Versloot.

De Schotse predikant William Guthrie (1620-1665) is onder ons vooral bekend als de auteur van het bekende boek 'Des christens groot interest'. Dit is het enige geschrift dat hij zelf publiceerde. Hiervan zei dr. John Owen eens: 'Ik heb verschillende folianten geschreven, maar hierin is meer godgeleerdheid dan in die alle'.

De drie preken in dit boekje zijn door

Guthrie gehouden in een tijd die voor kerk en maatschappij vol was van strijd en verdeeldheid. Velen werden om het geloof vervolgd en anderen ter dood gebracht. Guthrie zelf was ook volop betrokken bij wat men noemde 'de strijd om de kroonrechten van Christus'. In het plechtig vastgelegde National Covenant spraken de ondertekenaars uit dat niet de overheid het recht had om de kerk te regeren, maar Christus.

De drie preken over de Kananese vrouw heeft Guthrie uitgesproken tijdens de laatste avondmaalsbediening in Fenwick, waarschijnlijk in 1664.

In de eerste preek staat hij uitvoerig stil bij één van de eigenschappen van het geloof, namelijk de ware nederigheid. 'De zaak waarover het gaat, is deze: ware ootmoed twist niet met Christus Jezus, maar gehoorzaamt Hem op lieflijke wijze. Deze arme vrouw twist niet met Christus, maar als Hij haar een hondeke noemt, zegt ze: 'Ja Heere, ik erken dat ik een hondeke ben, ik kom uit een zondig geslacht en ben van mijzelf slecht. Er zijn velen die het waardiger zijn om aan de tafel geplaatst te worden dan ik. Toch wil ik wachten op een kruimel en die kruimel is even doeltreffend als een groot stuk brood' (blz. 11, 12). De tweede preek gaat over trap en mate van het geloof. Eerst toont Guthrie aan dat er onderscheiden trappen zijn in het geloof. Vervolgens maakt hij duidelijk dat er geen wezenlijk onderscheid is in het werk van Gods genade in de harten van Zijn volk. Hij maakt duidelijk dat Gods kinderen niet allemaal een even sterk geloof hebben, maar wel 'een even dierbaar geloof' (blz. 33).

Aan het thema van de derde preek is de titel van dit boekje ontleend, de overwinning van het geloof. Op een indringende manier brengt Guthrie de werkzaamheden van het geloof naar voren. De Heere oefent het geloof in de harten van de Zijnen en te midden van moeite en strijd doet Hij het geloof overwinnen. Verder laat hij de ziel van een gelovige op tal van vragen antwoord geven. Opvallend is de warme en pastorale manier waarop Guthrie in deze derde preek met zielen handelt. 'Hebt u nog meer te zeggen? Kunt u verder dit zeggen, dat uw ogen tot zover geopend zijn – hoewel u niet goed weet hoe – en dat u nu ziet waar uw redding ligt, zodat u niet bevreemd bent om dit te zeggen: 'Ik weet heel goed dat mijn redding, als ik ze kon verkrijgen, in Christus ligt. Ik wens, zo ellendig als ik ben, geen andere zaak van God na te streven dan het rantsoen dat Christus betaald en verworven heeft. Ik begeer niets meer en niets minder te bezitten. Nog meer zal ik u zeggen: als ik duizend zielen bezat, ik zou ze alle wagen op die wijze, op die koop. Niet een ervan zou ik op een andere wijze inzetten'. (blz. 61). Gezien het bovenstaande en de bekendheid van deze Schotse prediker is een aanbeveling tot lezen bijna overbodig!

Woerden,

ds. W. Harinck

H. van Groningen (redactie), In vertrouwen, 25 jaar De vluchtheuvel; Uitg. Groen, Heerenveen; paperback, 119 blz.; ISBN 9058294641, € 9,95.

In juni van het vorige jaar bestond De Vluchtheuvel, de instelling uitgaande van de Gereformeerde Gemeenten die helpt bij psychosociale hulpvragen, vijftienvijftig jaar. Ter gelegenheid hiervan is een boekje uitgegeven.

Het is een goede gedachte geweest de hulpvrager zelf aan het woord te laten. Het gaat immers niet om de organisatie De Vluchtheuvel. Die is slechts middel en geen doel. Doel is hulpverlening; vertrouwde en vertrouwelijke hulpverlening.

In deze bundel vindt u de bijdragen van 25 auteurs. En als wij zien dat deze paperback 119 bladzijden telt, moet u bedenken dat het slechts een korte terugblik is op de problemen en de geboden hulpverlening hierin. Het gaat in feite om vijftienvijftig fragmenten uit een levensverhaal. Moedig van de medewerkers aan de bundel om dit beschikbaar te stellen, zodat anderen hiervan ook kennis kunnen nemen.

Wat opvalt is dat het gaat over gewone mensen die leven onder een kerkelijk dak: de gemeente. Daarom geven deze 25 levensverhalen een weerspiegeling van het leven van alle dag en de psychosociale moeiten die hierin ervaren zijn gedurende deze 25 jaar.

Huwelijksnood, depressieve gevoelens, verlies van eigenwaarde, terugkerende verkeerde gedachten, verwerking van ingrijpende gebeurtenissen als incest, rouw en andere moeiten komen aan de orde. Juist deze "echte" verhalen maken deze bundel zo levendig.

Een enkele opmerking over dit jubileumboek.

"Hoewel ik nooit heb neergekeken op degenen die hulp zochten bij De Vluchtheuvel, heb ik zo lang mogelijk gewacht om dat voor mijzelf te vragen. Er ging heel wat aan vooraf." Deze zin is kenmerkend in de verhalen. Het kost moeite om de drempel naar de hulpverlening te nemen. Je komt in dit boek meerdere keren het advies tegen om niet zo lang te wachten tot de problemen veel erger geworden zijn.

Heel duidelijk blijkt uit de bijdragen dat de ervaren persoonlijke problemen vrijwel altijd gepaard gaan met godsdienstige vragen. In alle verhalen komt terug dat hier oog en oor voor is bij De Vluchtheuvel. Hierin ligt de meerwaarde van een instelling die werkt vanuit een herkenbare achtergrond. Met dit doel is De Vluchtheuvel destijds ook in het leven geroepen, want het bedrijven van hulpverlening is niet waardevrij. Het is een blijvende opdracht voor deze instelling om hier zuinig op te zijn en op een actieve manier inhoud aan dit thema te blijven geven.

Het viel mij op in de persoonlijke bijdragen van de verschillende hulpvragers hoe belangrijk de eerste gesprekken (intake-

gesprekken) zijn. Dit komt vrijwel in iedere bijdrage aan bod. Op blz. 46 lezen wij een treffend citaat over de verwachtingen van de hulpverlening, die soms heel hoog kunnen zijn en daarmee in strijd met de realiteit. Heel nuchter schrijft deze hulpvrager: "De problemen zijn niet zozeer opgelost, maar er valt mee te leven. Zijn karakter is niet veranderd, maar zijn gedrag is het wel. En dat maakt het leven zoveel meer de moeite waard. Het heeft strijd gekost, maar je komt er sterker uit".

Door de korte bijdragen leest het boekje heel gemakkelijk. Om die reden behoeft niemand het te laten liggen. Ik zou het niet in één keer uitlezen. Het is een boek waar veel levensproblemen gebundeld zijn en dat kan emotioneel schokken.

Voor wie is dit boek? Voor ieder die kennis wil nemen van het hulpverleningswerk van De Vluchtheuvel. Het geeft een kijkje in de keuken. En dus ook voor ieder die overweegt om wel of geen hulpverlening in te roepen.

Ook zou ik het graag in handen zien van iedere ambtsdrager. In enkele bijdragen kwam de betrokkenheid van de ambtsdrager door middel van doorverwijzing naar hulpverlening ter sprake. Het geeft inzicht hoe en wanneer u handelen moet bij dergelijke hulpvragen.

Ook vrijwilligers die in de gemeente actief zijn en bezoeken afleggen kunnen hun voordeel er mee doen.

Ik wens dat De Vluchtheuvel de vertrouwde plaats die deze stichting onder ons gekregen heeft mag behouden. Daarvoor is geld nodig. Uit deze bundel blijkt dat het werk van De Vluchtheuvel waard is deze diaconale taak te blijven behartigen. Van harte aanbevelen.

Boskoop, J. Bloemendaal

Ds. Johannes van der Kemp, Immanuëls ondertrouw,; uitg. De Schatkamer – Rump; 34 blz. ISBN 90 5741 173 3; € 2,95.

Johannes van der Kemp, predikant te Dirksland is in 1718 overleden. Hij is vooral bekend door zijn catechismusverklaring, die bij een man als Ds. G.H. Kersten zeer geliefd was en in onze tijd, naar ik vrees, helaas te weinig gelezen wordt.

Het boekje dat voor mij ligt is een beschrijving van hetgeen een kind des Heeren ervaart in en na de ondertrouw met Koning Immanuël. Het is geschreven in de vorm van zeven brieven.

In de eerste brief deelt de bruid mee, hoe haar hart is ingewonnen door de dierbaarheid, schoonheid, beminlijkheid, gepastheid en noodzakelijkheid van Immanuël, die haar ten huwelijk verzoekt. Ze belijdt Hem haar schulden en gebreken onder zinnebeeldige bewoordingen. *'En dat ik daarenboven ook nog een hoerachtig hart had, een zwarte huid, schele ogen, kromme benen, een schurftig hoofd en vuile handen. Dat ik daardoor nog steeds naar vreemde*

vrijers kwam om te zien...' Ze getuigt van de bereidwilligheid van Immanuël om haar te nemen zoals ze is met al haar schulden en gebreken. Zijn uitnemende beloften lossen al haar bezwaren op, zodat ze Hem het ja-woord geeft, met Hem in ondertrouw komt en uitziend naar de voltrekking van het huwelijk en de inwoning bij Hem.

De tweede brief is de klacht van een verlaten bruid. Na alles wat ze genoten had, is het zo laag afgelopen. Ze zit in duisternis en banden. Ze vreest dat Immanuël haar niet meer hebben wil vanwege haar ontrouw. Ze is bang voor zelfbedrog. Nu vraagt ze in deze brief aan een geoefend kind des Heeren om onderwijs.

De derde brief is het antwoord op de tweede brief, waarin ze wordt onderwezen in de eeuwige trouw van Immanuël, de beginnende van oprechtheid, die de Heere Zelf in haar gewerkt heeft, de voorbeelden van anderen, die ook zo geklaagd hebben en de noodzaak van het gebed en het leven op Zijn beloften.

De vierde brief is weer een antwoord op de derde. De bruid drukt daarin haar verlegenheid en onbekwaamheid uit om een verzoek aan Immanuël te richten.

De vijfde brief is een smeekschrift aan Immanuël om aan haar, onwaardige, te gedenken, om Zijns Zelfs wil.

De zesde brief is het antwoord van Immanuël. Het verzoekschrift is Hem welbehagelijk. Hij neemt er de fouten en gebreken uit weg en legt het voor aan Zijn Vader. Hij betuigt Zijn liefde en barmhertigheid, ondanks al haar gebreken. Hij verzekert haar ervan, dat Hij alles doet tot haar nut. De verzekering van Zijn liefde ligt niet in de genieting, maar in Zijn Woord. Dat Woord moet ook de grond van haar verzekering zijn. Na nog een weinig strijd wacht de eeuwige vreugde.

De bruid komt met dit antwoord in het wonder terecht. *'En dat terwijl mijn schrift zo uitnemend slecht geschreven en zo lelijk bevlekt was'* Het ongeloof moet wijken en het geloof breekt door. Ze eindigt in de zevende brief in een dankzegging aan Immanuël. Ze geeft zich geheel en al als een dankoffer aan Hem over, smeekt om vergeving van haar snode ongeloof, begeert volmaakt Zijn wil te doen en altijd Zijn tegenwoordigheid te gevoelen, opdat Hij door haar in alles verheerlijkt zou worden. Het is een kostelijk werkje, dat de ziele snaren van Gods volk raakt. Ik heb me erover verwonderd, dat deze schrijver in een boekje van slechts 34 bladzijden zoveel bemoeidigend, beschamend en vertroostend onderwijs geven kan.

Het boekje is ten opzichte van de oorspronkelijke uitgave enigszins aangepast - wat spelling en zinsbouw betreft. Sommige oudnederlandse woorden zijn vervangen.

Aan het begin en aan het eind staat een gedicht. Jammer, dat in deze gedichten niet alle oorspronkelijke woorden zijn blijven staan en dat zelfs zinnen zijn veranderd. Mijns inziens is het beter in oudnederland-

se poëzie het oorspronkelijke te laten staan en daarbij een toelichting te geven. Dit neemt niet weg, dat ik het werkje van harte aanbeveel.

Drachten, Ds. G. Hoogerland

Ds. J.J. van 'Eckeveld, De zendingsreizen van Paulus; Uitg. Den, Hertog – Houten; 377 blz.; ISBN 90 331 1802 5; € 24,90.

Het kan de lezers van "De Saambinder" bekend zijn dat ds. J. J. van Eckeveld gedurende heel wat jaren bijbelstudies in dit blad verzorgd heeft. Daaronder was ook een serie van ruim 100 studies, waarin een groot gedeelte van de Handelingen der apostelen werd besproken.

Deze studies zijn nu gebundeld in een boek dat onder de titel "De apostel der heidenen", met als ondertitel "De zendingsreizen van Paulus", verschenen is.

Het boek telt 25 hoofdstukken, die elk bestaan uit 4 of 5 bijbelstudies.

In de eerste drie hoofdstukken wordt aandacht gevraagd voor de bekering van Saulus van Tarsen, zijn roeping tot apostel der heidenen en de tijd van voorbereiding die aan de daadwerkelijke zendingsarbeid van deze dienstknecht van de Heere voorafgegaan is. In de hoofdstukken vier tot en met tien komt dan de uitzending vanuit de gemeente Antiochië en hetgeen er gebeurde tijdens de eerste zendingsreis aan de orde.

In de hoofdstukken elf tot en met achttien treffen we de gebeurtenissen aan van de tweede zendingsreis, terwijl in de hoofdstukken negentien tot en met vijfentwintig aandacht gevraagd wordt voor de zendingsreis die Paulus met degenen die hem vergezelden maakte.

Aan de uitleg van de tekst is in deze bijbelstudies veel aandacht besteed, terwijl vanuit de Schrift lijnen getrokken worden naar het hart van de lezer.

Op een tere en evenwichtige wijze wordt geschreven over het leven met de Heere, waarbij steeds weer wordt heen gewezen naar Hem om Wie het ten diepste gaat in de Handelingen, de Heere Jezus Christus, en de noodzaak in Hem gevonden te worden. Hij toch is de Koning van de Kerk, Die Zichzelf door Zijn Heilige Geest verheerlijkt in de harten van Joden en heidenen, en zo Zijn gemeente, Hem van de Vader gegeven, bijeen vergadert. Tóen, in de tijd dat Paulus en zijn helpers de boodschap van het heil brachten, en ook vandaag nog.

Het waardevolle van dit boek is ook dat er vanuit de Schrift steeds weer lijnen getrokken worden naar de praktijk van het zendingswerk. Er wordt onderwijs gegeven met betrekking tot de zaken die van groot belang zijn in verband met de persoonlijke roeping en kerkelijke opdracht tot zendingsarbeid.

Ik denk hier bijvoorbeeld aan hetgeen geschreven wordt over de leerschool die Paulus voor zijn uitzending doorlopen

heeft; de wijze waarop hij en Barnabas vanuit Antiochië tot de heidenen zijn gezonden; de manier van hun prediking in verschillende situaties, de toerusting van ambtsdragers, enz.

Voor al met het oog op deze laatstgenoemde aspecten, leent dit boek, of althans een selectie eruit, zich mijns inziens ook heel goed om als leidraad gebruikt te worden, wanneer op een lidmatenkring of een bijbelstudievereniging in een bepaald seizoen in het bijzonder aandacht aan de zendingsroeping gegeven wordt.

Wat dit betreft is het jammer dat er bij de verschillende hoofdstukken geen gespreksvragen opgenomen zijn, maar daarin kan door de verenigings- of kringleiding wellicht voorzien worden.

Graag wil ik dit boek van de hand van de voorzitter van het zendingsdeputaatschap van harte aanbevelen voor persoonlijk- en kringgebruik.

De uitvoering ervan is door uitgeverij Den Hertog heel goed verzorgd.

*s-Gravenhage, Ds. J. Driessen

Kerknieuws

BEROEPINGSWERK

Beroepen:

Te Hilversum:

ds. A. Schreuder te Rijssen-Zuid.

Bedankt:

Voor Nijkerk:

ds. C. van Krimpen te Oud Beijerland.

MUTATIE KERKELJK JAARBOEK

Pag. 220, gemeente NIEUW-BEIJRLAND
De preekbeurten worden vanaf nu geregeld door: J.P. Izelaar, Achterstraat 12, 3264 AB Nieuw-Beijerland, tel. 0186-691504.

VERSLAG VERGADERING PARTICULIERE SYNODE OOST OP 28 APRIL 2005 TE KAMPEN

Op de avond voorafgaand aan de vergadering is een bidstond gehouden in het kerkgebouw van de gemeente Kampen. Hierin ging voor de preses van de in 2004 gehouden Synode, ds. L. Blok. Hij bediende het Woord uit Psalm 74 : 19 en 20a. Het thema was: "Een dringend gebed voor de gemeente des Heeren tot de almachtige Koning". Daarbij werd aandacht gevraagd voor:

1e de nood, waarop wordt gewezen;

2e de naam, waarmee de gemeente des Heeren wordt aangeduid;

3e de grond, waarop wordt gepleit.

Als predikant van de roepende kerk van Drachten opent ds. G. Hoogerland de vergadering. Hij laat zingen Ps. 27 vers 5, hij leest Lukas 24 : 25-35 en gaat voor in gebed.

De tijdelijke preses roept alle afgevaardigden, de deputaten art. 48 DKO van de andere particuliere synoden alsmede de belangstellenden een hartelijk welkom toe. Vervolgens spreekt hij een meditatief openingswoord naar aanleiding van het gelezen Schriftgedeelte. De drie classes zijn blijkens de lastbrieven wettig vertegenwoordigd door 10 predikanten en 14 ouderlingen.

Na gehouden stemmingen wordt verkozen tot preses ds. C.J. Meeuse, tot assessor-preses ds. L. Blok, tot scriba ds. A. Schot en tot tweede scriba oud. J.T. van den Berg. Voorts wordt oud. J. Bonnhof bij acclamatie benoemd tot questor.

De Acta van de vergadering van de Particuliere Synode Oost 2004 zijn reeds door het toen fungerend moderamen vastgesteld. Er zijn geen vragen over deze acta. Ds. A.A. Brugge, ds. M. Karens en ds. J.J. van Eckeveld brengen groeten en zegenwensen over namens resp. de P.S. Zuid, Zuid-West en Noord-West.

Een ingekomen stuk wordt niet in behandeling genomen, omdat dit niet wettig ter tafel is. Er zijn schriftelijke verslagen ontvangen van deputaten art. 48 DKO inzake door hen bijgewoonde vergaderingen van de PS Zuid en de PS Noord-West. Ds. C. Hogchem brengt mondeling verslag uit van de vergadering van de PS Zuid-West.

Voorts is een aantal verslagen ontvangen van deputaten art. 49 DKO. Deze betreffen de vergaderingen van de classes Kampen en Barneveld inzake het peremptoir examen van resp. kandidaat E. Bakker en kandidaat G. Beens. Voorts is er een rapportage van deputaten art. 49 DKO inzake betrokkenheid bij een appèlzaak in de classis Barneveld. Deze verslagen worden onder dankzegging goedgekeurd.

Het rapport van de Stichting tot Financiële Hulpverlening aan instellingen in de Particuliere Synode Oost met bijgevoegd accountantsrapport van Roza Accountants inzake de jaarrekening 2004 wordt goedgekeurd. De voorzitter van de Stichting, oud. J. Bonnhof wijst er in zijn toelichting op, dat er geen nieuwe steunaanvragen zijn ontvangen. Het bestuur acht het gelet op de aanwezige liquide middelen niet noodzakelijk de gemeenten thans om een collecte of gift te vragen. Voorts deelt hij mee, dat het bestuur zich beraadt op de vraag of instandhouding van een steunstichting als de onderhavige onder de huidige omstandig-

heden gelet op de beperkte taak echt noodzakelijk is; ook de omvang van het bestuur wordt nader bezien. Zonodig zullen aan de eerstvolgende PS voorstellen terzake worden gedaan. Vanuit de vergadering wordt er op gewezen, dat er in het licht van nieuwe wetgeving, zoals de binnenkort in te voeren Wet Maatschappelijke Ondersteuning, nieuwe taken op de diaconieën zullen afkomen waardoor de situatie ook voor de steunstichting zou kunnen veranderen. Het bestuur zal dit meenemen.

Bij het punt benoemingen worden – aangezien er geen vacatures zijn – de zittende primus- en secundus- deputaten art. 48 en art. 49 DKO bij acclamatie herbenoemd.

Wat betreft de Stichting tot Financiële Hulpverlening aan instellingen in de PS Oost wordt oud. J. Bonhof herbenoemd als voorzitter, terwijl op voordracht van de desbetreffende classes de zittende bestuursleden J. Bikker, A. Groothedde en W.G. Hulsman eveneens worden herbenoemd.

Ter behandeling is een drietal appèlschriften ingezonden. Na bespreking in besloten zitting besluit de Synode twee appèlschriften niet-ontvankelijk te verklaren. Voor het derde appèlschrift wordt een commissie ingesteld, die de Synode zal adviseren omtrent de afhandeling van dit appèl. Met het oog op de verdere behandeling van deze appèlzaak wordt besloten, dat de Synode Deo Volente op 17 november a.s. te 10.00 uur in vervolgzitting bijeen zal komen, eveneens te Kampen.

De boeken van de quaestor over 2004 zijn door de kerkenraad van de roepende kerk gecontroleerd en in orde bevonden. De quaestor wordt gedechargeerd. Ter bijdrage in de kosten wordt een bijdrage van 1 euro per lid en dooplid gevraagd.

De gemeente Apeldoorn wordt aangewezen om de Synode Deo Volente bijeen te roepen op 1 juni 2006 te Rijssen. De bidstond zal worden gehouden op 31 mei te Apeldoorn onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad van de roepende kerk. De preses van deze vergadering, ds. Meeuse hoopt dan voor te gaan.

De preses gaat over tot de tijdelijke sluiting van de Synode. Hij dankt de afgevaardigden voor de wijze van vergaderen. De preses wenst de afgevaardigden toe dat het gewicht van de aan onze zorgen toevertrouwde zielen zwaar moge wegen. Het bloed zal eenmaal van onze hand worden geëist. Liefde, ootmoed en getrouwheid zijn vereist. Hij benadrukt de noodzaak van het als ambtsdragers persoonlijk kennen van het werk van de Heilige Geest. De assessor-preses ds. L. Blok laat nog zingen Ps. 119 : 17 en gaat voor in dankgebed, waarna de preses deze vergadering sluit.

J.T. van den Berg, tweede scriba

VERSLAG VERGADERING CLASSIS GOUDA 27 MEI 2005 TE ZOETERMEER

Opening.

Namens de roepende kerk van Berkenwoude opent ds. G. Clements de

vergadering. Hij laat Psalm 25 : 5 zingen, leest Numeri 11 : 26-30 en gaat voor in gebed.

De voorzitter heet ieder welkom, ook de emerituspredikant ds. Paul. Hij deelt mee dat ds. Golverdingen wegens ziekte niet aanwezig kan zijn. Verder memoreert de voorzitter de volgende gebeurtenissen die sinds de vorige classisvergadering plaatsvonden:

- Op 24 februari mochten ds. Golverdingen en zijn vrouw herdenken dat zij 40 jaar in het huwelijk zijn gespaard.
- Op 22 april mochten ook ds. Driessen en zijn vrouw herdenken 40 jaar getrouwd te zijn.
- Op 1 april moest broeder Boom uit Berkenwoude zijn vrouw op 82-jarige leeftijd afstaan aan de dood. De Heere gedenke de oude broeder in zijn eenzaamheid.

De tijdelijke voorzitter spreekt vervolgens een meditatie uit naar aanleiding van Numeri 11 : 29: "Doch Mozes zeide tot hem: Zijt gij voor mij ijverende? Och, of al het volk des HEEREN profeten waren, dat de HEERE Zijn Geest over hen gawe".

Moderamen.

Het moderamen wordt als volgt samengesteld. Preses: ds. A.B. van der Heiden, die ds. M. Golverdingen vervangt. Assesoren: ds. G. Clements en ds. J.B. Zippro, quaestor: oud. J. Honkoop en scriba: oud. P. Verweij.

Notulen.

De notulen van 4 februari 2005 worden aan de orde gesteld. De notulen worden vastgesteld en ondertekend.

Naar aanleiding van de notulen vraagt een afgevaardigde naar de te houden ambtsdragersconferentie. Omdat het in te leiden onderwerp ongeveer hetzelfde is als het onderwerp dat door het Deputaatschap voor Evangelisatie op zaterdag 11 juni in Gouda behandeld wordt, roept het moderamen op om die bijeenkomst te bezoeken.

Ingekomen stukken.

- Het jaarbericht van de Raad van Toezicht SGZZH. Op verzoek van de voorzitter geeft br. G.H. Verweij, lid van de Raad van Toezicht, een toelichting. Opnieuw wordt aandacht gevraagd om eigen mensen in de zorgcentra te laten wonen. In november is het eerste palliatieve bed in gebruik genomen. Naast veel zorgen zijn er ook veel zaken waar we blij mee mogen zijn, aldus br. G.H. Verweij.

- Van de SGZZH is een brief ontvangen waarin aangegeven is dat br. G.H. Verweij aftredend is als lid van de Raad van Toezicht. Volgens het schrijven is hij nog éénmaal te benoemen. De classis benoemt br. G.H. Verweij opnieuw.

Rapporten.

De voorzitter stelt het Rapport classicale commissie inzake een inloophuis in Den Haag aan de orde.

De commissie heeft in Den Haag gezocht naar geschikte panden voor een inloophuis ten behoeve van evangelisatie. Aan de

Apeldoornselaan is een pand gevonden dat geschikt kan worden gemaakt voor een inloophuis. De totale jaarlijkse kosten moeten door de classis worden opgebracht. Dit is omgerekend € 2,50 per (doop)lid. Om de locatie goed in te richten is een eenmalig bedrag van € 2,75 per (doop)lid extra nodig. Inventarisatie naar vrijwilligers heeft plaatsgevonden. Inmiddels zijn er al veel vrijwilligers gevonden. Het rapport wordt van verschillende kanten toegelicht.

Verschillende afgevaardigden stellen vragen. Uit de antwoorden blijkt dat er elders, b.v. in Rotterdam en Utrecht ook met een dergelijke aanpak wordt gewerkt. De aan te stellen coördinator zal de vrijwilligers aansturen.

Vervolgens wordt de afgevaardigden gevraagd of zij kunnen instemmen met het door de commissie uitgebrachte rapport. De afgevaardigden stemmen met het rapport in en de gemeenten nemen daarmee onder andere financiële verplichtingen op zich.

Bijzonder wordt ouderling G.H. Verweij dank gezegd voor het vele werk dat hij hierin heeft gedaan.

Voorstel van een gemeente inzake lidmaatschap van opgenomen ouderen in Beth-San.

Het voorstel wordt door de betreffende gemeente toegelicht. Er zijn in de gemeente ouderen die naar Beth-San gaan en die graag lid willen blijven van hun oude gemeente. Pastorale zorg kan door de "eigen" predikant of ouderlingen van de hun vertrouwde gemeente worden gegeven.

Ook in andere tehuizen blijkt de praktijk te zijn dat ouderen die naar een zorgcentrum gaan, lid kunnen blijven in hun eigen gemeente. De classis spreekt uit dat de regel is en blijft dat bij verhuizing de attestatie naar de andere gemeente wordt afgegeven. Als er ouderen zijn die daartegen overwegende bezwaren hebben dan mogen zij lid blijven van de gemeente waar ze eerst woonachtig waren.

Rondvraag

De afgevaardigden van Boskoop brengen de hartelijke groeten over van ds. Golverdingen, die herstellende is van een longontsteking. Verder melden de afgevaardigden dat de gemeente Boskoop ten behoeve van de afdeling te Alphen aan den Rijn een kerkgebouw heeft aangekocht.

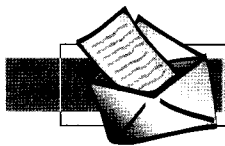
Aanwijzen roepende kerk

Voor de volgende vergadering is Boskoop roepende kerk. Deze vergadering zal D.V 14 oktober 2005 worden gehouden. De opening zal door ds. M. Golverdingen als predikant van Boskoop worden verricht. Preses is dan ds. J.B. Zippro.

Sluiting.

Op verzoek van de voorzitter eindigt ouderling I.A. Kole van de roepende gemeente Berkenwoude. Hij laat Ps. 87:2, 3 en 5 zingen en gaat voor in dankgebed, waarna de voorzitter de vergadering sluit.

P. Verweij, scriba.

Berichten

MEDEDELING VANUIT DE PASTORIE VAN KRABBENDIJK

Hoewel mijn gezondheid nog steeds vooruit mag gaan, zal ik toch in het komende jaar, mede ook vanwege het werk in de classis, maar beperkt preekbeurten kunnen vervullen in andere gemeenten, zowel op zondag als door de week.

Vanwege dit feit wil ik u dan ook vriendelijk vragen, mij de komende tijd niet te belen met het verzoek om een weekbeurt of een vrije zondag. Zou daar in de komende periode wel een mogelijkheid voor komen,

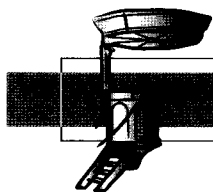
dan hoop ik zelf D.V. wel een afspraak te maken.

U allen, Gode bevolen, ds. A. Verschuure.

ZENDINGSDIENST TE H.I. AMBACHT

Ds. G.J. Baan, die werkzaam is als toeruster op de theologische school te Pass Valey (Papua) en voor korte duur in ons land verblijft, is bereid gevonden in onze gemeente in een zendingsdienst voor te gaan op D.V. donderdag **4 augustus**, aanvang 19.45 uur. Deze dienst wordt gehouden in de Petrakerk, Waalstraat 1 te H.I. Ambacht.

PZC H.I. Ambacht

Predikbeurten

ZONDAG 24 JULI 2005

Aagtekerke 8.45, 11.00 en 19.00 uur ds. Beens; Aalst 14.30 uur ds. M. Karens; Alblasserdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Almelo 18.30 uur ds. Hoogerland; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur ds. Visscher; Amsterdam-Noord 18.30 uur stud. De Waard; Apeldoorn 10.00 en 17.00 uur ds. Meeuse; Arnhem 10.00 en 16.00 uur leesdienst; Barendrecht (in CGK; Voordijk 252) 13.30 en 19.00 uur ds. Terlouw; Barneveld 9.30 en 19.00 uur ds. Hogchem; Beekbergen 10.00 en 19.00 uur ds. De Heer; Benthuizen 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Boskoop 9.30 en 16.30 uur leesdienst; Breda 15.00 uur ds. W.J. Karels; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur leesdienst; Capelle a/d IJssel-West 10.00 en 17.00 uur leesdienst; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur ds. Van Boven; Delft 16.30 uur ds. Paul; Deventer 14.30 uur ds. Meeuse; Dirksland 10.00 en 18.00 uur ds. P. Blok; Doetinchem 9.30 en 15.00 uur ds. Melis; Dordrecht 10.00 en 17.00 uur ds. Baan; Drachten 9.30 en 19.00 uur leesdienst; Ede (Noorderkerk, Amsterdamseweg 9) 12.15 uur ds. De Heer en 19.00 uur ds. Verschuure; Elspeet 10.00 en 18.30 uur ds. Vermeij; Emmeloord 9.30 uur de Tanis en 18.00 uur ds. Tuinier; Enkhuizen 10.00 en 16.00 uur ds. Boogaard; Enschede 10.00 en 16.00 uur ds. Hoogerland; Enter 9.30 en 16.00 uur ds. Moerkerken; Ermelo 9.30 en 18.30 uur ds. L. Blok; Gouda 9.30 en 16.30 uur ds. Clements; Goudswaard 10.00 en 18.00 uur stud. Joosse; 's-Gravenhage 10.00 en 16.30 uur leesdienst; 's-Gravenpolder 9.30, 14.00 en 18.00 uur leesdienst; Groningen 9.45 en 15.30 uur ds. Kattenberg; Haamstede 9.00, 11.00 (voor vakantiegas-

ten) en 18.30 uur ds. Schreuder; Hardinxveld-Giessendam 9.30 en 18.00 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 uur ds. Bac; Hoogeveen 9.30 en 15.30 uur ds. F. Mulder; Houten 11.00 en 17.00 uur ds. Van der Net; Kampen 9.30 en 15.00 uur leesdienst; Kamperland 14.30 uur ds. Van Krimpen; Kapelle-Biezelinge 9.30 en 18.00 uur ds. Silfhout; Klaaswaal 9.30 en 18.00 uur ds. Van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur leesdienst; Kortgene (in Herv. Kerk) 14.30 uur ds. Moens (H.D.); Krabbendijke 9.30, 14.00 en 18.00 uur leesdienst; Krimpen a/d IJssel 10.00 en 16.30 uur leesdienst; Lelystad 15.00 uur ds. L. Blok; Meliskerke 9.30 en 19.00 uur leesdienst; Middelburg-Centrum 9.30 en 18.30 uur leesdienst en 14.00 uur ds. Van Gelder; Middelburg-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. Van Gelder en 14.00 uur leesdienst; Moerkapelle 14.30 uur ds. Van der Net (doventolk); Nieuw Beijerland 14.30 uur stud. Joosse; Nieuwdorp 14.30 uur ds. Silfhout; Nieuwerkerk Zld 9.30 en 15.30 uur leesdienst; Nijkerk 18.30 uur ds. Schot; Nisse 9.30 en 14.30 uur kand. Van Manen; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur ds. Schot; Oostburg 18.30 uur ds. Vreugdenhil; Oosterend-Texel (in Maartenskerk) 11.30 en 16.30 uur ds. Van Dijk; Oostkapelle 9.30 en 15.00 uur ds. Golverdingen; Opheusden 10.00 en 18.30 uur ds. G. Pater; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Ouddorp 15.00 uur ds. Schreuder; Oudemirdum 9.00 uur ds. Schipper en 15.00 uur ds. Kleppe (voor eigen gemeente) en 11.00 en 19.00 uur ds. Schipper (voor vakantiegasten); Poortugaal 9.30 en 16.00 uur ds. C. Harinck; Puttershoek 10.00 en 15.00 uur stud. Van Belzen; Rhenen 10.00 en 17.30 uur leesdienst;

Ridderkerk 9.30 uur ds. Baaijens; Ridderkerk-Slikkerveer 9.30 en 16.00 uur ds. J. de Pater; Rijssen-Noord 9.30, 14.30 (Bijbellezing) en 18.30 uur ds. Van Dieren; Rijssen-West 9.30 en 18.30 uur ds. De Wit; Rijssen-Zuid 9.30 en 18.30 uur leesdienst en 14.30 uur ds. De Wit; Rilland-Bath 14.00 uur ds. Verweij; Rotterdam-Alexanderpolder 10.00 en 17.00 uur ds. Mijnders; Rotterdam-Centrum 17.00 uur ds. Baaijens; Rotterdam-Zuidwijk 18.30 uur stud. Van Belzen; Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. Brugge en 14.00 uur leesdienst; Scheveningen 10.00 en 17.00 uur leesdienst; Sint Philipsland 14.30 uur ds. Brugge; Soest 9.30 uur ds. Kleppe en 19.00 uur ds. Visscher; Stolkwijk 10.00 uur ds. Paul; Terneuzen 18.30 uur ds. Golverdingen; Terwolde-De Vecht 9.30 en 14.30 uur ds. Tuinier; Tholen 10.00 uur ds. Terlouw, 14.30 uur leesdienst en 18.30 uur kand. Van Manen; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds. Mouw; Urk 10.00 en 17.00 uur ds. Bakker; Utrecht 15.30 uur ds. P. Mulder; Veen 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Veenendaal 9.30 uur ds. Verschuure; Vlissingen 9.30 en 16.00 uur ds. Vreugdenhil; Waarde 9.30 en 18.00 uur (H.D.) ds. Hofman en 14.00 uur leesdienst; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. Mondria; Wageningen 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Werkendam 10.00 en 18.00 uur ds. M. Karens; Westkapelle 9.30 en 18.30 uur ds. Van Krimpen; Westzaan 10.00 en 15.30 uur stud. De Waard; Wierden 18.30 uur ds. J. Karels; Woerden 9.30 en 18.30 uur ds. W. Harinck; Yerseke 9.30 en 18.00 uur ds. Verweij en 14.00 uur leesdienst; Zeist 10.00 en 18.30 uur ds. Van Eckeveld; Zwolle 9.30 uur ds. J. Karels en 19.00 uur ds. Kleppe, Zwijndrecht 10.00 uur ds. Baan.

DINSDAG 26 JULI 2005

Beekbergen 19.30 uur ds. Van Dieren; Ede (Noorderkerk, Amsterdamseweg 9) 19.30 uur ds. Kleppe; Enter 19.30 uur ds. Moerkerken; Gorinchem 19.30 uur ds. Mondria; Hendrik-Ido-Ambacht 19.45 uur ds. Van Gelder; Leerdam 19.30 uur ds. Meeuse; Mijdrecht 19.30 uur ds. Mouw; Oosterland 19.30 uur ds. M. Karens; Poortugaal 19.30 uur ds. W. Harinck; Puttershoek 19.30 uur ds. Schot; Rotterdam-IJsselmonde 19.30 uur ds. B. van der Heiden.

WOENSDAG 27 JULI 2005

Aagtekerke 19.30 uur ds. J. de Pater; Aalburg 19.30 uur ds. Schot; Andijk 19.30 uur ds. Meeuse; Barneveld 19.30 uur ds. Hogchem (H.D.); Berkenwoude 19.30 uur ds. Tuinier; Brakel 19.30 uur ds. Van Aalst; De Valk-Wekerom 19.30 uur ds. Van Boven (Bijbellezing); Hellevoetsluis 19.30 uur stud. Van Belzen; Katwijk aan Zee 19.45 uur ds. Driessen; Nieuwdorp 19.30 uur stud. Joosse; Nieuwer ter Aa 19.45 uur ds. Brugge; Nijkerk 19.30 uur ds. Verschuure; Nisse 19.30 uur ds. M. Karens; Rotterdam-Alexanderpolder 19.30 uur ds. Mondria; Sint Annaland 19.30 uur

ds. Terlouw; Uddel 19.30 uur ds. Mouw; Veenendaal 19.30 uur ds. De Heer; Wolphaartsdijk 19.30 uur ds. Schreuder; Zwolle 19.30 uur ds. Schipper.

DONDERDAG 28 JULI 2005

Hoogeveen 19.30 uur ds. Hakvoort; Kapelle-Biezeling 19.30 uur ds. Beens; Melissant 19.30 uur ds. Neele; Ouddorp 19.30 uur ds. W.J. Karels; Scherpenzeel 19.30 uur ds. Van Dieren; Stolwijk 19.30 uur ds. Meeuse.

ZONDAG 31 JULI 2005

Aagtekerke 8.45, 11.00 en 19.00 uur ds. G. Pater; Aalburg 18.00 uur stud. Heijkamp; Alblasserdam 9.30 en 16.30 uur leedienst; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur ds. Visscher; Andijk 19.00 uur stud. De Waard; Apeldoorn 10.00 en 17.00 uur ds. Meeuse; Arnhem 10.00 en 16.00 uur ds. Kattenberg; Barendrecht (in CGK; Voordijk 252) 13.30 en 19.00 uur ds. Terlouw; Barneveld 9.30 en 19.00 uur ds. Hogchem; Beekbergen 10.00 en 19.00 uur ds. De Heer; Benthuizen 9.30 en 18.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Berkenwoude 19.00 uur ds. P. Mulder; Boskoop 9.30 en 16.30 uur leedienst; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur ds. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 10.00 en 17.00 uur leedienst; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur leedienst; Deventer 15.00 uur ds. De Heer; Dinteloord 14.30 uur ds. Brugge; Doetinchem 9.30 en 15.00 uur ds. Boogaard; Dordrecht 10.00 en 17.00 uur ds. Van Eekveld; Drachten 9.30 uur ds. Mol en 19.00 uur leedienst; Ede (Noorderkerk, Amsterdamseweg 9) 19.00 uur ds. Kattenberg; Eindhoven 10.00 en 15.00 uur stud. Heijkamp; Elspeet 10.00 en 18.30 uur ds. Vermeij; Emmeloord 18.00 uur ds. Kleppe; Enter 9.30 en 16.00 uur ds. Moerkerken; Ermelo 9.30 en 18.30 uur leedienst; Goes 18.30 uur ds. Golverdingen; Gorinchem 14.30 uur ds. M. Karens; Gouda 9.30 en 16.30 uur leedienst; 's-Gravenhage 10.00 en 16.30 uur ds. Driessen; 's-Gravenpolder 9.30, 14.00 en 18.00 uur leedienst; Groningen 9.45 en 15.30 uur ds. Schipper; Haamstede 9.00, 11.00 (voor vakantiegasten) en 18.30 uur ds. Van der Net; Haarlem 18.30 uur ds. Neele; Hardinxveld-Giessendam 9.30 en 18.00 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 16.30 uur ds. Baaijens; Hilversum 19.00 uur ds. Visscher; Hoogeveen 19.00 uur ds. Schot; Houten 11.00 en 17.00 uur leedienst; Kampen 9.30 en 15.00 uur ds. Tanis; Kamperland 10.00 en 17.00 uur ds. Van Dijk; Kapelle-Biezeling 14.30 uur ds. Moens; Klaaswaal 9.30 en 18.00 uur ds. Van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. Beens; Krabbendijke 9.30, 14.00 en 18.00 uur leedienst; Krimpen a/d IJssel 10.00 en 16.30 uur ds. P. Mulder; Leerdam 18.00 uur ds. B. van der Heiden; Marknesse 19.00 uur ds. Tanis; Meliskerke 9.30 en 19.00 uur ds. Moens; Middelburg-Centrum 9.30, 14.00 en 18.30 uur leedienst; Middelburg-Zuid 9.30, 14.00 uur

leedienst en 18.30 uur stud. Van Belzen; Moerkapelle 9.30 uur ds. Paul (doventolk); Nieuwerkerk Zld 9.30 en 15.30 uur leedienst; Nijkerk 9.30 en 18.30 uur ds. Gunst; Nisse 9.30 en 14.30 uur stud. Van Belzen; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur ds. Schot; Oosterend-Textel 11.30 en 16.30 uur ds. Hakvoort; Oostkapelle 9.30 en 15.00 uur ds. Golverdingen; Opheusden 10.00 en 18.30 uur leedienst; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. Van Krimpen; Ouddorp 9.30 en 18.30 uur ds. W. Harinck; Oudemirdum 9.00 uur ds. Van Boven en 15.00 uur ds. Kleppe (voor eigen gemeente) en 11.00 en 19.00 uur ds. Van Boven (voor vakantiegasten); Poortugaal 19.00 uur ds. Silfhout; Puttershoek 10.00 uur ds. B. van der Heiden; Rhenen 10.00 en 17.30 uur leedienst; Ridderkerk 9.30 en 17.00 uur ds. Baan; Rijssen-Noord 9.30, 14.30 (Bijbellezing) en 18.30 uur ds. Van Dieren; Rijssen-West 9.30 en 18.30 uur ds. De Wit; Rijssen-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. Schreuder en 14.30 uur leedienst; Rilland-Bath 9.30 en 18.30 uur ds. J. de Pater; Rotterdam-Alexanderpolder 14.30 uur ds. L. Blok; Rotterdam-Centrum 15.00 uur ds. W.J. Karels; Rotterdam-IJsselmonde 9.30 uur ds. Terlouw en 14.30 uur ds. Van Krimpen; Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. Brugge en 14.00 uur leedienst; Scherpenzeel 10.00 en 18.30 uur ds. Verweij; Scheveningen 10.00 en 17.00 uur ds. Zippro; Sint Philipsland 9.30 en 15.00 uur stud. Joosse; Soest 9.30 uur ds. Kleppe en 15.00 uur ds. Verweij; Sprang Capelle 14.30 uur ds. Melis; Terneuzen 10.00 en 18.30 uur ds. C. Harinck; Terwolde-De Vecht 9.30 en 14.30 uur ds. Tuinier; Tholen 10.00 en 14.30 uur leedienst en 18.30 uur stud. Joosse; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds. Mouw; Urk 10.00 en 17.00 uur ds. Bakker; Veen 9.30 en 18.00 uur ds. Melis; Veenendaal 17.00 uur ds. Verschuure; Vlissingen 9.30 en 16.00 uur leedienst; Waarde 9.30 en 18.00 uur ds. Hofman en 14.00 uur leedienst; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur leedienst; Wageningen 10.00 en 18.30 uur ds. F. Mulder; Werkendam 10.00 en 18.00 uur ds. M. Karens; Westkapelle 9.30, 14.00 en 18.30 uur ds. Mondria; Wierden 9.30 en 15.00 uur ds. Hoogerland; Woerden 10.00 en 18.30 uur leedienst; Yerseke 9.30 en 14.00 uur leedienst en 18.00 uur ds. Van der Poel; Zeist 10.00 en 18.30 uur leedienst; Zoetermeer 10.00 uur ds. Bac en 15.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Zwijndrecht 9.30 uur en 17.00 uur ds. L. Blok; Zwolle 19.15 uur ds. Meeuse.

DINSDAG 2 AUGUSTUS 2005

Brakel 19.30 uur ds. Van Dieren; Ede (Noorderkerk, Amsterdamseweg 9) 19.30 uur ds. De Heer; Enter 19.30 uur ds. Moerkerken; Ouddorp 19.30 uur ds. Silfhout; Scherpenzeel 19.30 uur ds. Van Krimpen.

WOENSDAG 3 AUGUSTUS 2005

Aagtekerke 19.30 uur ds. P. Mulder; Aalburg 19.30 uur ds. F. Mulder; Delft

19.30 uur ds. Kleppe; Elspeet 19.30 uur ds. W.J. Karels; Goudswaard 19.30 uur ds. Melis; Katwijk aan Zee 19.45 uur ds. Visscher; Kruiningen 19.30 uur ds. Mondria; Leerdam 19.30 uur ds. Beens; Ooltgensplaat 19.30 uur stud. Heijkamp; Oosterend-Textel 19.30 uur ds. Hakvoort; Oostkapelle 19.30 uur ds. Van der Net; Opperdoes 19.30 uur ds. Hogchem; Puttershoek 19.30 uur stud. Van Belzen; Rotterdam-Alexanderpolder 19.30 uur ds. Neele; Rotterdam-Centrum 19.45 uur ds. Van Krimpen; Rotterdam-IJsselmonde 19.30 uur ds. Vermeij; Westkapelle 19.30 uur ds. M. Karens; Zwolle 19.30 uur ds. Van Aalst.

DONDERDAG 4 AUGUSTUS 2005

Borssele 19.30 uur ds. Mondria; Capelle a/d IJssel-West 19.45 uur ds. Schot; Hendrik-Ido-Ambacht 19.45 uur ds. Baan (voor de zending); Naaldwijk 19.45 uur ds. Schreuder; Oosterland 19.30 uur stud. De Waard; Ridderkerk 19.30 uur ds. Meeuse.

EVANGELISATIESAMENKOMSTEN

Alkmaar:

Evangelist G. Baan; kerkgebouw 't Wuiver 2-a, Oudorp NH, gem. Alkmaar; diensten iedere zondag om 10.00 en 16.30 uur. Zondag 24 juli 10.00 uur evang. G. Baan en 19.00 uur ds. C. Neele (H.D.). Zondag 31 juli 10.00 en 16.30 uur dhr. G.D. Pas.

Amsterdam:

Evangelist J. Krijgsman; kerkgebouw Bij Simon de Looier, Looiersgracht 70. Samenkomsten iedere zondag 10.30 en 17.00 uur. Zondag 24 juli en zondag 31 juli: 10.30 en 17.00 uur dhr. K. Brandemann.

Dagje Amsterdam? Bezoek dan eens onze evangelisatiepost. Open van dinsdag t/m zaterdag tussen 10.00 - 16.00 uur. Hartelijk welkom!

Emmen:

Evangelist C. van Drunen; kerkgebouw Prinsesselaan 6-I te Emmen; diensten iedere zondag om 9.30 en 15.30 uur.

Leeuwarden:

Evangelist S. de Visser; kerkgebouw Achter de Hoven 2-c; diensten iedere zondag om 9.30 en 16.00 uur.

Merksem:

Evangelist A. van Setten; Prot. Kerk, Oude Barreellei 64; diensten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur. Zondag 24 juli 10.00 en 17.00 uur evang. L. Versteeg.

Tilburg:

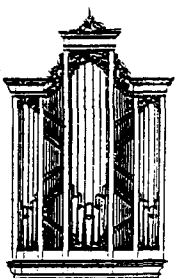
Evangelist H.J. van den Boogaart; kerkgebouw Offenbachstraat 105-107. Diensten iedere zondag om 10.00 en 18.30 uur. Zondag 31 juli 10.00 en 17.00 uur evang. L. Versteeg.

U bent hartelijk welkom in de BIJBEL-winkel van dinsdag t/m zaterdag, tussen 10.00 en 17.00 uur. Offenbachstraat 107.

Advertenties

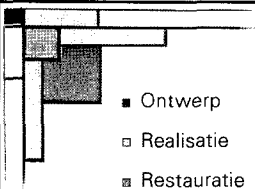
Orgelmakerij Boogaard

Gravenstraat 4
7461 TN RIJSEN
Telefoon 0548-521637
Telefax 0548-544904

Nieuwbouw-Restauratie-Stem- en onderhoudswerk.

B&B voor 2 pers. in z.o. Engeland.
Uitst.uitgangsp. voor daytrips naar
Londen, Kent, Surrey en Sussex.
Holl.spr.! Tel. 0044-20865474782
of info Ned. 0184-691217

Van Lagen

Forsythiastraat 44
6744 AS Edeveen
0318 - 57 30 45 / 06 - 23 818 840

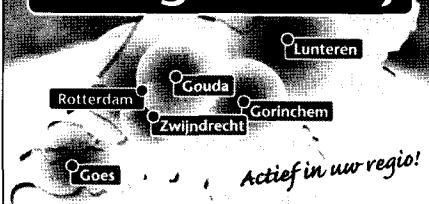
Voor al uw glas in lood werken

Voor info bel:
0341-425712
of
0416-692787

Reformatische Vereniging van
Ongewild Kinderloze Echtparen

Zorg dichtbij

Actief in uw regio!

Thuiszorg nodig? Bel Agathos
voor zorg dichtbij huis. Wij
verlenen vanuit onze
reformatische grondslag:
• Huishoudelijke verzorging
• Persoonlijke verzorging
• Verpleging • Psychosociale zorg.
Via de Agathos Zorglijn 010 264 07 77 krijgt u onze
zorgmanager in uw regio aan de lijn.

Agathos
THUISZORG

T 010 264 07 77 | www.agathos-thuiszorg.nl

Zorg met een eigen kleur

Voor een paar dagen of langer, gezelligheid en sfeer, **Pension "De Peel"**, gelegen in de mooie Betuwe, waar het gewoon goed is. Familie Knuivers, Boveneindsestraat 14, 4041 EJ Kesteren. Tel. 0488-481687

BARNEVELDSE BEGRAFENISVERENIGING

Voor een eervolle, eenvoudige verzorging van begravenissen in Barneveld en omstreken.

- geen CREMATIE
- eigen personeel
- vervoer van en naar alle plaatsen
- dag en nacht te ontbieden
- levering van grafstenen
- opgave van lidmaatschap

J. de Groot b.g.g.: G. de Groot
Barnseweg 87 J.H.D. Vermeulenstraat 5
3771 RN 3774 JW
Barneveld Kootwijkerbroek
Tel.: 0342-490728 Tel.: 0342-441812

Voor een zorgzame begeleiding

ELEKTROTECHNIEK van den Berg bv

*Elektrotechniek, verlichtings-
techniek en noodverlichting
voor kerken en scholen*

Bedrijfsweg 16 - 3831 KE LEUSDEN
Telefoon 033-4941235 - Fax 033-4948687
www.elektrovdberg.nl

Begravenisverzorging Kina

Begravenissen in Capelle a/d IJssel
e.o. D.W. Schipper, tel. 010-458 31 12.
Wij verzorgen geen crematies.

CHR. BEGRAFENISONDERNEMING G. WEGENAAR

Regentesselaan 43 Tel.: (0318) 52 66 41
3905 GT Veenendaal Fax: (0318) 55 42 04

Begravenisonderneming
Brouwer
Voor een verantwoorde
en stijlvolle begravenis

- mogelijkheid voor thuis opbaren
- eigen rouwvervoer
- kist wordt schoudergedragen
- gratis laatste wens boekje

R.C. Brouwer Bentindlaan 1a, Leersum
tel. 0343-461880 b.g.g. 06-51504726

- Amersfoort - Arnhem - Doorn - Elst -
Langbroek - Leersum - Maarsbergen -
Rhenen - Woerden - Woudenberg

VLOERTEGELS

NATUURSTEEN- EN TEGELVLOEREN

De KROON KWALITEITEN®:

KEUZE uitgebreide showroom: 1.200 m² presentatie
met ruim **300 soorten natuursteen vloeren** en
meer dan **250 soorten tegelvloeren**

KENNIS gedegen advies; ook bij u op locatie

KUNDIG vakkundige plaatsing; evt. met vloerverwarming

KLASSE klantvriendelijk, prima service en nazorg

KROON

WWW.KROONSTENENVLOEREN.NL

Energieweg 8c • 4231 DJ Meerkkerk • Tel 0183-354225

De showroom is geopend van di-vr 9.30-17 u en za

KERKEN

Altijd speciale condities voor
vloeren in kerkgebouwen.

U wilt persoonlijk & vrijblijvend advies?

Bel dan even voor een
afspraak; we nemen graag
de tijd voor u.

www.natuursteenhuis.nl

NatuursteenHuis

vakmensen vertellen uw wensen

Zandee & De Kuijper heet sinds kort Natuursteen-Huis. Onveranderd is ons vakmanschap en onze persoonlijke service. Wij vertalen uw wensen in een gedenkteken van steen, glas of metaal of een unieke combinatie.

Kijk ook eens op:
www.natuursteenhuis.nl

0113 216555
0118 612579
Vereniging buiten Zeeland
Zandee & De Kuijper

Begravenissen

Persoonlijke zorg voor uw begrafenis

Berkenbroek 7 - Reeuwijk
info@harkesbegravenissen.nl
www.harkesbegravenissen.nl

(0172) 21 21 22

Wij verzorgen alleen begravenissen - Dag en nacht bereikbaar

heinosoft
internetontwerp

Website op zondag sluiten?
Kijk op <http://www.heinosoft.nl/zondag/>

Of bel 015-2128463, email: info@heinosoft.nl

Van Horssen bv
BOEKHANDEL & UITGEVERIJ

DORPSTRAAT 100 - 3881 BE PUTTEN
Tel. 0341 36 22 77 Fax 0341 36 20 77

Statenbijbels - Huisbijbels - Kinderbijbels
Kerkbijbels (alles Statenvertaling)
Theologische werken - Dagboeken
Bijbel- en Catechismusverklaringen
Leesboeken voor jong en oud
Voordeelaanbiedingen
Tweedehands en Antiquarisch
Psalm- en Muziekboeken
Bladmuziek (noten en klavarskribo)
CD's en Musicassettes
Boeken- en CD-bonnen
Wens- en Gelegenheidskaarten

Begravenisverzorging

van de Jongh • P.H. van der Leer • E. Treur

voor persoonlijke service, die u met vertrouwelijkheid en met bescheidenheid.

- opbaren met kistkoeling bij u thuis of in een voor u bekende aula
- dag en nacht bereikbaar en overal te ontbieden
- wij verzorgen alleen begravenissen
- laatste verzorging van de overledene door een gediplomeerd verpleegster

Begravenisverzoorgers:
• H.de Jongh • P.H. van der Leer • E. Treur

Begravenisonderneming de Jongh

Hardinxveld-Giessendam:
Reepijzer 5, Tel. (0184) 61 11 54
Waardeburch:
Kerkstraat 15a, Tel. (0418) 65 20 39
Zeist:
Van Reenenweg 171, Tel. (030) 69 24 258

SHG

Uitgaande van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland biedt de SHG gekwalificeerde kraamzorg, gezins-, en bejaardenzorg die aansluit bij uw manier van leven. Dit houdt voor ons in dat Bijbelse normen en waarden de basis vormen voor uw dagelijkse levenshouding en mediagebruik.

Gekwalificeerde kraamzorg
Meldt u tijdig aan (om teleurstelling te voorkomen).
U kunt ons dagelijks telefonisch bereiken.
Bel 0187 - 48 91 73 b.g.g. 0342 - 49 21 55

Gezins- en bejaardenzorg
Voor gepaste hulp in uw situatie kunt u de SHG via het telefonisch spreekuur bereiken onder telefoonnummer **0166 - 65 26 05**.
Op werkdagen van 8.30 - 10.30 uur en op vrijdagavond van 19.00 - 20.00 uur.
De gratis brochure zenden wij u graag toe.

Te koop gevraagd
Theologische boeken
0577-401065

Te huur vak.huisje op de Veluwe,
omg. Apeldoorn. Ook caravan te huur en tevens plaats voor caravan.
Tel. 0571-291021.

begravenisverzorging

T. den Hollander

Begravenissen in Vlaardingen, Rotterdam, Gouda, den Haag en omstreken.
Opbaarmogelijkheden in een door u gewenst uitvaartcentrum of thuis met koeling.
Geen crematies.
Dag en nacht bereikbaar.

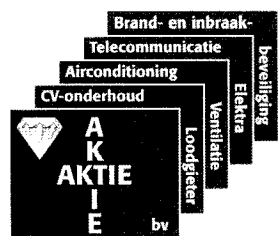
Mozartlaan 13
3131 ES Vlaardingen
Tel. 010 - 4600509

Vakantie op Texel

Rust en ruimte
alle jaargetijden
in eigen sfeer

De Verrassing
Bungalowpark

Bel 0222 31 83 91

AKTIE bv

Brand- en inbraak-
Telecommunicatie
Airconditioning
CV-onderhoud
Beveiliging
Elektra
Ventilatie
Loodgieter

Onderhoud van uw Kerkgebouw
Voor alle installaties

Bel Aktie 010-4517471

Ons fruitteeltbedrijf is gelegen in de provincie GELDERLAND, in het hart van de Betuwe. Om onze boomgaarden in deze streek komend najaar te kunnen oogsten vragen wij:

oogstmedewerk(st)ers

Onze belangstelling gaat uit naar medewerk(st)ers die part- of fulltime gedurende ongeveer 8 weken in de natuur werkzaam willen zijn. In deze functie is uw taak het oogsten van appels en peren met netheid en ijver.

Functie-eisen:

- Als u graag uw handen uit de mouwen steekt, bent u geschikt voor deze functie.
- Het in bezit zijn van een auto is een pre.

Ons bod:

- Wij bieden afwisselend werk in een rustige sfeer en een gezellige werkomgeving.
- De beloning is volgens CAO open teelten seizoensarbeidsregeling.

Als u geïnteresseerd bent of meer informatie wenst, kunt u contact opnemen met onderstaand telefoonnummer.

FRUITTEELTBEDRIJF

DEN DOORKAMP

Steenweg 77, 4182 PA Neerijnen,
tel. 0345-568383
b.g.g. 06-51891902.